

ISÄ-LAPSIKERHO PERHEKESKUS PIKKU PELLAVAAN

Fanny Genral ja Maarianna Takapuro
Opinnäytetyö, syksy 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä
Sosiaalian koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Genral, Fanny & Takapuro, Maarianna. Isä-lapsikerho Perhekeskus Pikku Pellavaan. Diak Etelä, syksy 2013, 53 s., 6 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tukea lapsen ja isän välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta sekä lisätä isien vertaistukea, verkostoitumista ja yhteisöllisyyttä toiminnallisen yhdessäolon avulla. Lisäksi tavoitteena oli innostaa ja osallistaa isät mukaan kerhon toimintaan meidän omalla aktiivisella toiminnallamme ja positiivisella asenteellamme. Työmme tarkoituksena oli kehittää isälapsitoimintaa ennaltaehkäisevän perhetyön kehityksessä. Tavoitteena oli luoda uusi sosiaalinen toimintamalli Tuusulan Perhekeskus Pikku Pellavaan. Opinnäytetyömme idea oli työelämälähtöinen ja työ toteutettiin isä-lapsikerhon muodossa työelämän yhteistyökumppaneiden toiveiden mukaan. Tarve isälapsitoiminnalle tuli ilmi sekä perhekeskuksen työntekijöiltä että asiakkailta. Kerho toteutettiin Perhekeskus Pikku Pellavassa maaliskuussa 2013. Kerhokertoja oli kuusi ja ne suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä perhekeskusohjaajan ja perhekeskustoiminnan koordinaattorin kanssa.

Toteutimme opinnäytetyömme toimintatutkimuksena, johon keräsimme aineistoa lomakehaastattelun ja palautteenkeruun avulla. Muita opinnäytetyömme aineistoja olivat isä-lapsikerhon suunnittelumuistiinpanot, sähköpostit, mainokset ja oppimispäiväkirjat. Osallistuimme kaikkiin kerhon vaiheisiin: suunnitteluun, käynnistämiseen, toteutukseen ja arviointiin. Halusimme oli luoda toiminnallisen kerhon, jossa isille tarjoutuisi mahdollisuus yhteisöllisyyteen ja vertaistukeen. Emme kuitenkaan ottaneet tavoitteeksemme seurata kerhon jatkuvuutta pitkällä aikavälillä.

Kevään kerhoihin osallistui jokaisella kerralla useita isiä lapsineen ja saimme paljon positiivista palautetta niin asiakkailta kuin työelämän yhteistyötahoiltakin. Isä-lapsikerho lähti käyntiin aktiivisemmin, kuin mitä perhekeskuksen kerhot yleensä lähtevät. Kerhon toiminnallisuus koettiin tärkeänä ja suurin osa isistä toivoi kerholle jatkoa syksyllä. Lapset viihtyivät myös kerhossa, koska saivat leikkiä eri-ikäisten lasten kanssa. Samalla kun isät saivat viettää aikaa lastensa kanssa, saivat äidit oman vapaailan kotona. Isä-lapsikerhon ja opinnäytetyömme tavoitteet saavutettiin aikataulussa. Lisäksi isä-lapsikerho jatkuu Perhekeskus Pikku Pellavassa syksyllä 2013. Aika näyttää juurtuuko se osaksi Perhekeskus Pikku Pellavan toimintaa.

Asiasanat: perhetyö, isyys, kiintymyssuhde, vanhemmuus, verkostoituminen sekä vertaistuki.

ABSTRACT

Genral, Fanny and Takapuro, Maarianna

Father-Child Club in the Family Centre Pikku Pellava. 53 p., 6 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2013. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of the bachelor's Thesis was to support fathers' attachment and interaction with their children by functional togetherness. We wanted to develop an active model about father child activities for the Family Centre Pikku Pellava, located in Riihikallio, Tuusula. The idea of the project came from Family Centre's employees and clients. It was implemented as a Father-Child Club. An additional aim was to encourage and participate the fathers in the club activities by our own positive attitude and action.

The bachelor's thesis was conducted as an action research, to which the material was collected with form interviews and collection of feedback. Other materials for the bachelor's thesis were the Father-Child Club's planning notes, emails, advertisements and study diaries. The life-cycle of the club included initial planning, set-up, implementation and evaluation. Club gatherings were planned and put into practice in co-operation with the Family Centre's counsellor and coordinator. The goal was to make a functional club, where fathers' would have an opportunity to get community and peer support. Long term continuity was not monitored.

The club gathered six times in the Family Centre from March to May 2013. In every club gathering several fathers and children arrived, and much positive feedback was received from the clients as well as the counsellor. The Father-Child Club started out more active than the usual Family Centre clubs. Functionality was seen as an important aspect and many of the fathers hoped that the club would continue in autumn. Children enjoyed the club, because all children of different age played together. The fathers also spent time with their children and the mothers had a free evening of their own. The Father-Child Club and the bachelor's thesis reached their objectives on schedule. In addition, the Father-Child Club will continue in the Family Centre Pikku Pellava in autumn 2013. Time will tell if it roots permanently as a part of the Family Centre's activities.

Keywords: family work, fatherhood, attachment theory, parenthood, networking and peer support.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VANHEMMUUS JA ISYYS	7
2.1 Monenlaiset perheet	8
2.2 Erilaiset isyydet	9
2.3 Kohti jaettua vanhemmuutta	10
3 LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN KIINTYMYSSUHDE JA VUOROVAIKUTUS	12
3.1 Vuorovaikutus	13
3.2 Vertaistuki	14
4 PERHETYÖ	16
4.1 Ennaltaehkäisevä perhetyö	17
4.2 Perhekeskukset	18
4.3 Tuusulan perhekeskukset	19
5 KEHITTÄMISTYÖN METODISET PERUSTEET	20
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	24
6.1 Ensimmäinen kerhoilta	26
6.2 Toinen kerhoilta	27
6.3 Kolmas kerhoilta	28
6.4 Neljäs kerhoilta	30
6.5 Viides kerhoilta	31
6.6 Kuudes kerhoilta	31
7 ARVIOINTI	34
8 POHDINTA	38
9 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	42
LÄHTEET	44
LIITE 1: Haastattelulomakkeen sähköinen versio	48
LIITE 2: Haastattelulomakkeen paperinen versio	49
LIITE 3: Mainos palautuslaatikkoon	50
LIITE 4: Mainos uudesta kerhosta	51
LIITE 5: Mainos kevään kerhoilloista	52
LIITE 6: Lupakysely	53

1 JOHDANTO

Idea opinnäytetyöllemme lähti työelämästä, kun olimme yhteydessä Tuusulan kunnan perhekeskuksen perhekeskusohjaajaan. Hän toi esille tarpeen perustaa Riihikallion alueelle avoin isä-lapsikerho, joka kokoontuisi iltaisin eikä siihen tarvitsisi ilmoittautua etukäteen osallistuakseen. Ryhmä tarjoaisi isille ja lapsille mahdollisuuden kohdata toisiaan mukavan tekemisen kautta rennossa ilmapiirissä. Innostuimme aiheesta ja lähdimme rohkeasti kohti tuntematonta, sillä kummallakaan meistä ei ollut kokemusta perhekeskuksessa tehtävästä työstä.

Alun perin tarkoituksenamme oli suunnitella ja käynnistää kerho sekä osallistua parille ensimmäiselle kerralle mukaan. Kerho kuitenkin veti meidät mukaansa ja olimme koko kevään tiiviisti mukana toteuttamassa kerhoa. Vahvana yhteistyökumppaninamme toimi perhekeskusohjaaja, jonka lisäksi taustalla toimi perhekeskustoiminnan koordinaattori. Opinnäytetyömme toteutettiin tammikuussa 2013 avatussa Perhekeskus Pikku Pellavassa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää isä-lapsitoimintaa ennaltaehkäisevän perhetyön kehityksessä. Sen toteutumistavaksi valittiin Perhekeskuksen toiveen mukaisesti kerho. Opinnäytetyömme tavoitteena oli tukea lapsen ja isän välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta sekä lisätä isien vertaistukea, verkostoitumista ja yhteisöllisyyttä toiminnallisen yhdessäolon avulla. Jokisen (1996) mukaan vertaistuellisessa ryhmässä syntyneillä sosiaalisilla suhteilla voidaan myös ehkäistä syrjäytymistä (Euramaa 2001, 14). Opinnäytetyömme tavoitteena oli lisäksi innostaa ja osallistaa isät mukaan kerhon toimintaan meidän omalla aktiivisella toiminnallamme ja positiivisella asenteellamme.

Halusimme luoda toimivan mallin Pikku Pellavan isä-lapsikerholle, koska sellaista ei aikaisemmin ollut. Tavoitteena oli luoda uusi sosiaalinen toimintamalli Tuusulan Perhekeskus Pikku Pellavaan yhteistyössä perhekeskusohjaajan kanssa. Ajan kanssa kerho voisi alkaa toimia itsenäisesti, jolloin Perhekeskuksen tehtäväksi jäisi ainoastaan luoda puitteet kerhon toiminnalle. Ryhmän itse-

näinen toiminta on kuitenkin pitkän aikavälin tavoite, jota ei ollut tarkoitus saavuttaa meidän opinnäytetyömme aikana.

Opinnäytetyöprosessimme käynnistyi lomakehaastattelulla Riihikallion alueen perheille. Lomakehaastattelun toteutimme sekä sähköisesti Riinan Mammat - sähköpostinringin kautta että paperiversiona perhekeskuksella. Lomakehaastattelulla halusimme selvittää perheiden kiinnostusta ja tarvetta isä-lapsitoimintaan. Vastausten avulla lähdimme suunnittelemaan isä-lapsikerhoa yhdessä perhekeskusohjaajan kanssa sekä aloitimme tehokkaan mainonnan Riihikallion alueella. Isä-lapsikerhon ensimmäinen kokoontumiskerta oli maaliskuussa 2013. Ryhmä kokoontui kevään aikana kuusi kertaa tiistai-iltaisina, 2–3 viikon välein.

Ohjaajan roolimme isä-lapsikerhossa muodostui erilaiseksi kuin meille opinnäytetyöntekijöille entuudestaan tutumpi päiväkodin työntekijän rooli oli ollut. Tämän erilaisen ohjaajan roolin ansiosta isä-lapsikerho mahdollisti meille uudenlaisen havainnoinnin näkökulman. Opimme valtavasti isien ja lasten välisestä vuorovaikutuksesta ja yhdessä toimimisesta. Isä-lapsikerho osoittautuikin onnistuneeksi kokeiluksi.

Työmme teoreettisessa viitekehyksessä korostuvat vanhemmuus ja isyys. Lisäksi käytimme työssämme teoriapohjana lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta ja siihen liittyvää vuorovaikutusta. Opinnäytetyössämme perehdymme monenlaisiin perheisiin, erilaisiin isyyksiin sekä jaettuun vanhemmuuteen. Olemme perehtyneet myös vertaistuen merkitykseen sekä ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Toteutimme opinnäytetyömme toimintatutkimuksena, jonka metodisiin perusteisiin olemme syventyneet viidennessä luvussa. Olemme kuvailleet käytännön prosessia ja kerhoiltoja opinnäytetyön kuudennessa luvussa. Lopuksi arvioimme ja pohdimme työprosessia sekä isä-lapsikerhon toteutuksista saatujen palautteiden ja omien kokemusiemme pohjalta.

2 VANHEMMUUS JA ISYYYS

Vanhemmuutta voidaan kuvailla elinikäisenä prosessina, joka ei koskaan valmistu. Oman äitiyden tai isyyden ymmärtäminen vaatii sekä omaa että yhteistä aikaa. Vanhemmuus kehittyy yhteisessä arjessa sekä jakamalla vanhemmuutta. Ennen kaikkea yhteiset kokemukset vanhemman ja lapsen välillä ovat tärkeitä. Vanhemmat saavat voimia sekä kärsivällisyyttä kasvatustehtävänsä heidän keskinäisestä rakkaudestaan ja rakkaudesta lapseensa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 124.)

Vanhemmuudessa korostuu se tapa, jolla isä tai äiti ovat vuorovaikutuksessa lapseensa. Se vaatii kykyä ottaa erilaisten tilanteiden vaatima rooli, lapsen tarpeiden, viestien ja tunteiden tunnistamista sekä niihin vastaamista. Lisäksi vanhemman tehtävänä on auttaa lasta tunnistamaan ja säätämään tunteitaan sekä huomioida lasta ja huolehtia hänestä. Vanhempien parisuhteellakin on merkitystä lapsen kasvulle. Seuraamalla vanhempien toimivaa parisuhdetta lapsi saa valtavasti tietoa esimerkiksi asioiden suunnittelusta, riitelystä ja sopimisesta sekä hellyyden osoittamisesta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 124; Sinkkonen 2008, 270.)

Viime vuosikymmenien aikana isän rooli perheessä on muuttunut. Naisten kouluttauduttua ja lähdettyä töihin isä ei olekaan enää perheen ainoa elättäjä. Muuttuneet olosuhteet ovat saaneet isät hämmentyneiksi ja neuvottomiksi. Isän toimeentulon tuojan roolin vähentyessä on alettu kiinnittää huomiota isän ja lapsen vuorovaikutukseen. Vanhemmuutta on ryhdytty jakamaan ja tasa-arvoisesta perheestä on tullut ihanne. Mieheltä odotetaan lapsen hoitoon ja kasvatukseen osallistumista. (Salmela 2005, 11; Sinkkonen 2012, 63–64.)

Jari Sinkkonen (1998) toteaa, etteivät isyys ja äitiys eroa laadullisesti juurikaan toisistaan. Leikki-ikäisenä lapsen suhde isään on jo eriytynyt ja lapsi ihailee isänsä taitoja ja miehisyyttä. Lapselle on tärkeää, että isä on kiinnostunut hänestä ja että isä antaa lapselle huomiota sekä viettää aikaa hänen kanssaan. Jane Ribbens (1994) tutki hyvää äitiyttä ja isyyttä. Hyvään isyyteen kuului olen-

naisesti se, että isä leikki lastensa kanssa. Yhdessä tehdyt asiat esimerkiksi pelaaminen ja matkustaminen kuuluvat tärkeinä perheiden yhteiseen vapaa-aikaan. (Ribbens 1994, 59–63; Salmela 2005, 8; Sinkkonen 1998, 67, 109–114.)

2.1 Monenlaiset perheet

Perheitä on määritelty monin tavoin. Virallisen määritelmän mukaan perhe voi koostua esimerkiksi avio- tai avopuolisoista tai vanhemmasta lapsineen, jotka asuvat samassa taloudessa. Kun taloudessa asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi, määritellään perhe lapsiperheeksi. Uusperhe on kahden vanhemman lapsiperhe, jossa vanhemmilla on usein takana avio- tai avoero. Uusperheessä vanhemmalla tai vanhemmilla on lapsia aiemmasta suhteestaan. Seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvan vanhemman tai vanhempien perhettä kutsutaan sateenkaariperheeksi. Sateenkaariperheissä on useita erilaisia perhemuotoja, kuten apilaperhe, joka on esimerkiksi miesparin ja naisen muodostama perhe. Monikulttuurisissa perheissä vanhemmista toinen tai molemmat ovat ulkomaalaistaustaisia. Sijaisperheissä perheessä asuu lapsi, joka lastensuojelullisista syistä ei voi asua biologisten tai adoptiovanhempiensa luona. (Huttunen 2001, 55; Rönkkö & Rytönen 2010, 16; Sateenkaariperheet ry i.a.; Uusperheet i.a.; Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 19–20.)

Erilaiset perheratkaisut ovat lisääntyneet. Ennen turvallisuuden tunnetta antanut avioliitto koetaan vanhanaikaisena, joka näkyykin lapsiperheiden tilastoissa avioparien laskuna ja avoparien kasvuna. Myös yksivanhempaiset perheet, jossa asuvat äiti ja lapsi tai isä ja lapsi, ovat yleistyneet. (Huttunen 2001, 52; Rönkkö & Rytönen 2010, 16, 22–23; Tilastokeskus 2012.)

Hyvinvoivaa ja toimivaa perhettä on vaikeaa määritellä, sillä yksiselitteistä kuvausta ei ole. Familistisessa perhekäsityksessä korostuvat perheen kokonaisuuden toimivuus sekä yhdessäolon tärkeys. Perheenjäsenet asettavat perheen edun etusijalle ja tarvittaessa uhrautuvat omista haluistaan. Individualistisessa

perhekäsityksessä perheenjäsenet asettavat omat tarpeensa ja oman hyvinvointinsa etusijalle. Perheen hyvinvointiin vaikuttaa sen jokaisen jäsenen hyvinvointi. (Vilén, ym. 2010, 11–12.)

Hyvinvoivassa perheessä jokaisen tarpeet tulee huomioiduksi, tunteiden ilmaiseminen on sallittua ja vuorovaikutus on toimivaa. Perheessä voidaan jakaa onnistumisia sekä keskustella vaikeistakin asioista. Toimivassa perheessä joustetaan tilanteiden mukaan ja vastuun hyvinvoinnista kantavat vanhemmat. Lapselle voidaan vähitellen antaa vastuuta kehitystason mukaisesti. Toimivakin perhe saattaa haavoittua kriisin yllättäessä. Tällöin korostuu tukiverkostojen merkitys perheen hyvinvoinnin eheyttämiseksi. (Vilén ym. 2010, 12.)

2.2 Erilaiset isyydet

Jouko Huttunen (2001, 58–65) on luokitellut isyyttä biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen. Biologisessa isyydessä lapsen ja miehen välillä on biologinen suhde. Koska lapsi on saanut puolet perimästään isältään, on isä perinnöllisesti läsnä lapsen koko elämässä, vaikka hänellä ei muutoin olisikaan roolia lapsen arjessa. Mikäli isä ei olisikaan läsnä lapsen elämässä tai tapaisi häntä koskaan, voi tietoisuus hänen geeniensä jatkuvuudesta olla merkityksellistä hänen identiteettinsä kannalta. (Huttunen 2001, 58–59.)

Juridisella isällä on laissa määritellyjä ja yhteiskunnassa annettuja oikeuksia ja velvollisuuksia lastaan kohtaan, esimerkiksi vastuu lapsesta. Mies voi tulla juridiseksi isäksi tunnustamalla tai vahvistamalla isyyden, avioliiton isyysolettaman tai adoption kautta. Avioliiton tai adoption kautta tullut juridinen isyys on täysimääräistä sellaisenaan. Jos mies ja lapsen äiti eivät ole avioliitossa keskenään, hän voi saada isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen avulla. Se tapahtuu täyttämällä tunnustamisasiakirjat lastenvalvojan luona, minkä jälkeen ne vielä vahvistetaan käräjäoikeudessa. Huoltajuuden myötä isyys on täysivaltaista. (Huttunen 2001, 60–62.)

Sosiaalinen isä asuu lapsensa kanssa jakaen arjen. Hän myös hoivaa, pitää huolta ja antaa aikaa lapselle. Usein sosiaalinen isä on myös juridinen isä. Sosiaalisen isän ei kuitenkaan tarvitse olla biologinen tai juridinen isä lapselle. Hän saattaa olla niin sanottu mieskaveri, joka voi olla esimerkiksi äidin uusi aviomies tai miesystävä. Hän voi olla myös joku muu mies, joka viettää aikaa lapsen kanssa, esimerkiksi eno tai kummisetä. Sosiaalinen isä tai mieskaveri voi olla hyvin merkityksellinen lapselle, jos biologinen tai juridinen isä ei ole läsnä. (Huttunen 2001, 62–63.)

Psykologisessa isyydessä lapsi on hyväksynyt miehen isäkseen. Psykologinen isä on se, johon lapsi on kiintynyt ja jota hän pitää isänään. Psykologisella isällä on merkittävä rooli lapsen kasvattajana. Kun mies tuntee voimakkaita kiintymyksen tunteita lasta kohtaan, haluaa suojella, hoivata ja viettää aikaa lapsen kanssa, on kyse psykologisesta isyydestä. Voidaan puhua myös isän ja lapsen välille syntyneestä kiintymyssuhteesta. Psykologisessa isyydessä on tärkeää molempien kokema ilo ja vuorovaikutus. Tässä suhteessa lapsi saa nauttia isän turvallisuudesta ja kokea luottamusta sekä isä voi kokea olevansa haluttu ja tarvittu. Psykologista isyyttä ei voi saada, vaan se on ansaittava käyttäytymisellä ja toiminnalla. (Huttunen 2001, 64–65.)

2.3 Kohti jaettua vanhemmuutta

Perinteisesti isyys on muodostunut biologisen, juridisen, sosiaalisen ja psykologisen isyyden sekoituksesta. Isä on ollut perheen pää ja kurinpitäjä. Nykyistä isyyttä on alettu jakaa ohenevaan ja voimistuvaan isyyteen. Ohenevan, eli vähän osallistuvan isyyden ajattelutavassa isyys voi kaventua vain biologiseksi tai psykologista isyyttä ei synny. Voimistuvassa isyydessä miehen sitoutuminen isyyteen ilmenee arjen toiminnassa osallistuvana. Ennen osallistuvaa isää puhuttiin enemmänkin avustavasta isästä, joka toimi äidin ohjeiden mukaan. Tänä päivänä on ryhdytty puhumaan jo hoivaavasta isästä, joka lähestyy äidillistä lastenhoitotyylillä ja etäänny perinteisestä maskuliinisesta isyydestä. (Huttunen 2001, 151–154, 163–171.)

Hoivaava isyys edellyttää jaettua vanhemmuutta äidin ja isän välillä. Vastuu tulisi jakaa niin, että molemmat osallistuvat lapsen hoivaan ja huolenpitoon. Haasteita jaettuun vanhemmuuteen tuo ansiotöissä käymisen ja vanhempänä olemisen tasapainottelu. Jaetun vanhemmuuden onnistuminen vaatii molemmilta samankaltaista sitoutuneisuutta sekä varautumista ja osallistumista lasten sekä kodin hoitoon. Vanhempien tulee olla valmiita tekemään kompromisseja, jotta he saisivat aikaa perheelleen. Kumpikin vanhemmista antaa hoivaa ja hellyyttä lapselle sekä toimii auktoriteettina ja yhteisten rajojen asettajana. Vanhempien tulee pystyä keskustelemaan arjen tilanteista toisiaan kunnioittaen ilman riitaa tai omavaltaisuutta. Jaettu vanhemmuus merkitsee miehelle ennen kaikkea osallisuutta sellaiseen, joka oli ennen vanhaan vain äideille sallittu maailma. (Huttunen 2001, 174–176.)

Myös lapsen emotionaalisen kasvun kannalta kahden vanhemman läsnäolo on tärkeää. Kun lapselle on kehittynyt kiintymyssuhde kahteen läheiseen aikuiseseen, on hänen turvallisempaa harjoitella esimerkiksi vihan tunnetta. Lapsi voi turvallisesti etäännyä toisesta vanhemmasta, koska hän voi turvata toiseen yhtä tärkeään vanhempaan. Kun vanhemmat ovat vielä eri sukupuolta eli isä ja äiti, saa lapsi kokemusta sekä miehestä että naisesta eikä hyvät tai pahat kokemukset kasaudu vain toiselle sukupuolelle. (Huttunen 2001, 183.)

Hoivaavalla isällä on merkitystä lapsen tulevaisuuden kannalta. Se, että lapsi saa tutustua miehiseen hoivaan ja oppii olemaan sen kohteena voi vaikuttaa työllä miessuhteiden valintaan ja pojalla identiteetin rakentumiseen. Kun tyttö saa tutustua miehen tunteisiin ja tapaan ilmaista niitä sekä hänen hellyyden osoituksiin, ne saattavat ohjata häntä tulevan poikaystävän valinnassa. Pojalla identiteetin rakentumiseen voi vaikuttaa se, kuuluiko isän miehisyteen hellyyden ja hoivan osoittaminen. (Huttunen 2001, 182–183.)

3 LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN KIINTYMYSSUHDE JA VUOROVAIKUTUS

Teoriapohjana työssämme käytämme John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa (attachment theory) lapsen ja vanhemman välillä. Kiintymyssuhde kehittyy lapsen ensimmäisistä läheisyyden ja ymmärretyksi tulemisen kokemuksista. Vauvalla on merkittävä valmius olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Äidin ja isän varhaiset sosiaaliset kokemukset vaikuttavat heidän kiintymyssuhteisiinsa lapseen. Usein äiti toimii rauhoittajana ja lohduttajana, kun taas isä on apuna jännittävissä ja haastavissa tapahtumissa neuvoen, rohkaisten ja antaen kiitosta. Lapsen tulisi saada tuntee tuottavansa vanhemmilleen iloa omana itsenään sekä tuntee kuuluvansa äidilleen ja isälleen. (Sinkkonen 2001, 29; Sinkkonen 2011, 121.)

Kun vauvan tarpeisiin vastataan ja hänen vuorovaikutukselliset kokemuksensa ovat positiivisia, kutsutaan lapsen ja vanhemman välille muodostunutta suhdetta turvalliseksi kiintymyssuhteeksi. Turvallisen kiintymyssuhteen syntyyn lapsi tarvitsee tutun ja ennakoitavan arjen, jossa on tilaa ilmaista vuorovaikutuksessa kaikkia tunteita, kuten raivoa ja pettymystä. Ennakoitava arki vaatii tarpeen mukaan joustavuutta, mutta myös aikuiselta johdonmukaisuutta. Lapsi on turvallisesti kiinnittynyt hänen luottaessaan aikuisen apuun tunnekuohusta selviämässä, pelkäämättä aikuisen hylkäämistä tai vihastumista. (Sinkkonen 1998, 104; Sinkkonen 2008, 270, 274.)

Turvallisen kiintymyssuhteen lisäksi puhutaan välttelevästä, ristiriitaisesta sekä nykyään myös jäsentymättömästä kiintymyssuhteesta. Välttelevässä kiintymyssuhdemallissa vanhempi ei joko reagoi tai osaa reagoida lapsen tarpeisiin. Lapsi ei osoita tarpeitaan tai kielteisiä tunteitaan, koska on oppinut niiden ilmaisemisen merkityksettömäksi. Lapsi pyrkii selviytymään itse tunnetiloistaan ja saattaa pahimmillaan alkaa jopa vältellä tunteita. Välttelevän kiintymyssuhdemallin lapsi saattaa esittää aikuiselle kilttiä ja tottelevaista, jotta hän saisi hyväksyntää. Negatiivisten tunteiden kasaantuminen vie lapselta voimia, jolloin lapsi saattaa purkaa ne aikuisen yllätykseksi esimerkiksi raivoten. Tämän kiintymyssuhde-

mallin lapsi saattaa aikuisena haaveilla rakkaudesta, mutta rakastuminen pelottaa. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 36, 38–39.)

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi kokee vanhemman reaktiot epäjohtonmukaisiksi, jolloin hänellä on vaikeuksia tietää, miten käyttäytyä toisten kanssa. Tässä kiintymyssuhteessa korostuu lapsen ajatus siitä, miten voimakkailla tunteilla saa haluamansa. Lapsuuden ristiriitainen kiintymyssuhde saattaa johtaa aikuisiällä voimakastunteisiin riippuvuussuhteisiin toisten kanssa ja jopa pahimmillaan väkivaltaisuuteen tai hyväksikäyttöön. Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa lapsi ei ole päässyt muodostamaan kunnollista kiintymyssuhdetta. Lasta kohdellaan kaltoin tai jätetään perushoitamatta esimerkiksi vanhemman päihdeongelman tai kykenemättömyyden takia. Tämän vuoksi lapsi ei opi kertomaan tarpeistaan tai kommunikoimaan. Jäsentymättömässä eli integroitumattomassa kiintymyssuhteessa elävällä lapsella on vaikeuksia tunne-elämässä sekä oman identiteetin muodostamisessa. Näissä vaarallisissa olosuhteissa elävän lapsen tulisi päästä mahdollisimman nopeasti turvalliseen hoitoon. Lapsi saattaa myös tarvita kasvamisen tueksi terapeutista hoitoa. (Vilén ym. 2008, 40–42.)

Kiintymystä ja kiinnittymistä vahvistaa myös myöhemmässä lapsuudessa koetut yhteiset hetket ja kokemukset yhdessä toimimisesta vanhemman kanssa. Mikäli varhaislapsuudessa lasta on laiminlyöty, voi myöhempi lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutuksellinen toiminta myös eheyttää ja korjata lapsen kiintymyssuhteen laatua. (Lindblom-Ylänne, Niemelä, Päivänsalo & Tynjälä 2007, 49–52.) Työssämme korostuu erityisesti lasten ja isien välinen vuorovaikutus ja sitä kautta heidän kiintymyssuhteensa.

3.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutuksessa korostuvat yhdessä oleminen ja tekeminen. Siinä jaetaan ja peilataan tunteita sekä ajatuksia. Vuorovaikutusta voidaan kuvaila prosessina, joka ohjautuu antamallamme ja saamallamme palautteella, kuten eleillä ja puheilla. Vuorovaikutuksen ilmaisulliset muodot ovat sanallinen ja sanaton

viestintä. Sanallinen vuorovaikutus on puhuttua ja kirjoitettua kieltä ja sen ymmärtämistä. Sanattomaan vuorovaikutukseen kuuluvat eleet ja ilmeet. Sinkkosen (2008, 269) mukaan suurin osa vuorovaikutuksesta on sanatonta. Joskus voi syntyä ristiriitaa sanattoman ja sanallisen vuorovaikutuksen välillä, jolloin eleillä viestitetään muuta kuin puhutaan. Vuorovaikutus voi olla sisällöltään ihmistä tukevaa ja voimaannuttavaa, mutta joskus se vaatii harjoittelua. (Rönkkö & Rytönen 2010, 166; Vilén ym. 2008, 19–20, 52, 55.)

Vuorovaikutuksen osaksi voidaan liittää myös sosiaaliset suhteet ja taidot. Sosiaalsiin suhteisiin sisältyvät vuorovaikutuksen luonne ja sen laadulliset piirteet. Sosiaalisilla taidoilla kuvataan ihmisen tapoja ilmaista itseään ja vuorovaikutuksessa olemista, kuten kuuntelukykä ja yhteistyötaitoja (Kauppila 2006). Sosiaalisten taitojen oppiminen alkaa jo syntymästä lähtien ja ne kehittyvät koko ajan vuorovaikutuksen ja kokemusten avulla. Ihmisen elinympäristö heijastuu usein häneen vuorovaikutukseensa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 166.)

3.2 Vertaistuki

Vertaistukitoiminnassa samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset jakavat toisilleen tietoa, kokemuksia ja tunteitaan. Vertaistuen perustana on avoimuus, tasa-arvoisuus, kunnioitus ja vapaaehtoisuus. Se voi mahdollistaa ymmärretyksi ja kuulluksi tulemisen, omien tuntemuksien vahvistumisen sekä antaa uskoa selviytymiseen. Vertaistuki on vastavuoroista, jolloin ihmiset saavat tukea toisiltaan. Jo pelkkä yhdessäolo voi voimaannuttaa ja auttaa ongelmien ratkaisussa. Vertaistuki ei kuitenkaan ole enää ennaltaehkäisevää toimintaa, jos ongelmat ovat päässeet jo kasautumaan ja vertaisryhmään hakeudutaan liian myöhään. (Kinnunen 2006, 32; Malin 2000, 17; Stjerna & Westerholm 2009, 27.)

Vertaistukitoiminnassa keskeisinä tekijöinä ovat yhteen kokoontuminen, kokemusten jakaminen ja toisista iloitseminen. Vertaistukea voidaan toteuttaa esimerkiksi kahdenkeskisellä vertaishenkilö-toiminnalla, vertaisryhmissä, joita voi ohjata vertainen, koulutuksen saanut vapaaehtoinen tai ammattilainen sekä in-

ternetissä, jossa se voi olla kahdenkeskistä keskustelua tai ryhmäkeskustelua. Vertaisryhmässä jäsenet ovat tasa-arvoisia. Uusien sosiaalisten suhteiden avulla osallistujan verkostot voivat laajentua. Jakamalla kokemuksia yhdessä myös uuden oppiminen ja uusien näkökulmien avautuminen mahdollistuu. (Euramaa 2001, 14; Järvinen & Taajamo 2006, 14; Kinnunen 2006, 32; Malin 2000, 17; Vammaispalveluiden käsikirja 2013.)

Vertaistuen merkitys koetaan suurena isä-lapsiryhmissä. Toisten miesten kertomat kokemukset ja kertomukset ovat mukava tapa saada isille lisää tietoa ja itsevarmuutta lastenhoitoon. Isä-lapsiryhmät antavat myös mahdollisuuden isille viettää aikaa lastensa kanssa. Isien lastenhoidon taidot ja itseluottamus lisääntyvät heidän hoitaessaan lapsiaan yhdessä toisten isien kanssa. Tärkeää on myös äidin hyväksyntä isä-lapsikerholle. Parhaimmillaan isä-lapsikerhon avulla äidin luottamus lastenhoidossa isään lisääntyy. (Salmela 2005, 34, 38.)

Jos katsotaan isä-lapsikerhon toimintaa isien näkökulmasta, heille sopii paremmin toiminnallinen tekeminen, kuin ringissä keskusteleminen, jota äidit mielellään harjoittavat vaikkapa leikkipuistoissa tai vertaisryhmissä. Isät kyllä viihtyvät lasten ja toisten isien kanssa, mikäli heillä on jotakin mielekästä puuhaa keskenään. (Sinkkonen 1998, 68–70.) Samalla tapahtuu isien ja lasten välistä vuorovaikutusta sekä vertaistukea, jota meidän on tarkoitus isä-lapsikerhossamme tukea ja edistää. Samaan aikaan kun perheiden isät ja lapset ovat kerhossa, mahdollistuu äideille omaa vapaa-aikaa, joka vähentää sitä riskiä, että äidit väsyisivät ja ylikuormittuisivat liikaa. Isä-lapsikerhosta on siis hyötyä perheelle kokonaisvaltaisesti.

4 PERHETYÖ

Perhetyöllä tarkoitetaan yleisesti perheiden parissa tehtävää työtä tai erityisesti heidän kotonaan tehtävää työtä. Se voi perustua lastensuojelulliseen tai perheterapeuttiseen tarpeeseen tai sen avulla pyritään ennaltaehkäisemään ongelmia. Perhetyön avulla tuetaan perheitä erilaisissa elämäntilanteissa ammatillisesti ja tavoitteellisesti. Vaikka perhetyö muotoutuu jokaisen asiakkaan kohdalla eri tavalla, se pyrkii aina tukemaan perhettä muutoksessa. Perhetyö on yksi lastensuojelulain avohuollon tukitoimista. Tunnistamalla tuen tarpeita ja tarjoamalla tukea pyritään vähentämään huostaanottoja. Mutta perhetyö on paljon muutakin kuin lastensuojelua. Se on yhteiskunnallisesti vaikuttavaa sosiaalista työtä. Perhetyön tarve on kasvanut, kun yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet perheiden hyvinvointiin. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Viro-lainen 2012, 12–13, 15.)

Perhetyötä toteutetaan lukuisissa toimintaympäristöissä eri ammattiryhmien voimin. Perhetyön toimintaympäristönä voi olla esimerkiksi seurakunta tai neuvola. Se voi palvella myös eri elämänalueilla muun muassa kotipalveluna tai neuvontana ja ohjauksena. Pääsääntöisesti perhetyön lähtökohdat nousevat perheiden tarpeista, kuten vanhemmuuden tukemisesta ja perheen hyvinvoinnin lisäämisestä. Työssä voidaan kohdata hyvinvoivia tai kriisiytyneitä perheitä ja työn kesto vaihtelee tilanteen mukaan. Perhetyössä korostuu toiveikkuus ja paremman huomisen näkeminen. Laajimmillaan perhetyö on kaikkea sitä perheiden kanssa tapahtuvaa työtä, jota eri palveluntuottajat tarjoavat. (Järvinen ym. 2012, 15; Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28.)

Perhetyön erilaiset ryhmät voivat olla joko suljettuja tai avoimia. Suljetuissa ryhmissä, joita ovat esimerkiksi päihdeperheiden lapset -ryhmä tai odottavien äitien ryhmä, mahdollistuu turvallinen ilmapiiri, jossa vaikeatkin kokemukset voi tuoda esille luottamuksellisesti vertaisten seurassa ja ammattilaisen ohjauksella. Avoimia ryhmiä ovat esimerkiksi ensimmäisen lapsen saaneiden perheiden ryhmä sekä isä-lapsiryhmä. Avoimella toiminnalla tuetaan yhteisöllisyyttä, aute-

taan verkostoitumaan ja ennen kaikkea pyritään saada perheet lähtemään ko-toa vertaisten luokse. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

4.1 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevässä perhetyössä tuetaan lapsiperhettä kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti. Koko perhe saa apua ja yksilölliset tarpeet huomioidaan. Ennal-taehkäisevä perhetyö perustuu vapaaehtoisuuteen. Sen tehtävänä on tukea ja vahvistaa perheitä omien voimavarojen käytössä, elämänhallinnassa ja arjen selviytymisessä. Ennaltaehkäisevän perhetyön muita tehtäviä ovat esimerkiksi vuorovaikutuksen tukeminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. (Perhetyö 2012.)

Ehkäisevää perhetyötä voidaan jaotella kolmeen työmuodoltaan erilaiseen vai-heeseen. Ensimmäisessä vaiheessa neuvotaan ja opastetaan käyttäen erilaisia tukimuotoja. Toiminnan tavoitteena on mahdollisten alkavien ongelmien tunnis-taminen ja niiden ottaminen puheeksi perheen kanssa. Toisessa vaiheessa au-tetaan perhettä selvittämään ilmenneet riskit luomalla perheen kanssa uusia toimintatapoja. Niiden tarkoituksena on kasvattaa perheen toimintakykyä ja aut-taa haittojen selvittämisessä. Kolmannessa vaiheessa pyritään ehkäisemään jo olemassa olevien ongelmien lisäämästä uusia vaikeuksia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32.)

Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on erityisesti vanhemmuuden tukemi-nen, jota voidaan toteuttaa muun muassa keskustelemalla, kohtaamalla van-hempia vuorovaikutuksellisesti tai toiminnallisen tekemisen yhteydessä, esimer-kiksi leipomalla pullia yhdessä perheen kanssa perhekerhossa. Vanhempi voi kysyä perhetyöntekijältä mieltä askarruttavista asioista, joissa perhetyöntekijä auttaa parhaansa mukaan. Tavoitteena on matalan kynnyksen toiminta eikä kenellekään lähdetä tuputtamaan apua, jos perhe ei koe sitä tarvitsevansa. (Perhekeskustoiminnan koordinaattori 2012.)

4.2 Perhekeskukset

Perhekeskus on Pohjoismaissa kehitetty palvelumalli, jonka muodostavat perheiden kohtaamispaikka sekä laaja palveluverkosto. Perhekeskuksessa yhdistyvät sekä hyvinvointia edistävät että ongelmia ennaltaehkäisevät palvelut ja myös kolmannen sektorin palveluntarjoajat. Perhekeskuksista ei ole säädetty erillistä lakia, mutta se pohjautuu asetukseen neuvolatoiminnasta ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta 380/2009, lastensuojelulakiin 417/2007 sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (Vasu) 2005. Perhekeskustoiminnan perusajatuksena on yhteys lapsen hyvinvoinnin ja vanhempien voimavarojen välillä. Vanhemmuuden vahvistamisella voidaan parantaa lapsen ja koko perheen hyvinvointia. Perhekeskuksen tavoitteena onkin tukea perheen arkea huomioimalla muuttuneet palveluntarpeet sekä vanhempien yksilöllisyys. Jotta palvelu olisi tuloksellista, tulee vanhemman tuntee tulleensa kuulluksi ja huomioiduksi. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 15, 17; Kasvunkumppanit 2013.)

Perhekeskuksessa voi käydä perheitä tapaamassa muita perheitä, ilman että perheellä olisi mitään varsinaista ongelmaa. Perheet kokevat usein perhekeskukset neutraaleina paikkoina, joissa työntekijät ovat tavallisia ihmisiä, toisin kuin esimerkiksi terveyskeskuksen työntekijät koetaan usein painostavina tai leimaavina apua ehdottaessaan. Tämän takia perhekeskuksilla on merkittävä rooli kunnissa ennaltaehkäisevän perhetyön puitteissa. (Perhekeskustoiminnan koordinaattori 2012.)

Perhekeskuksen avoimessa perhetyössä korostuvat myös verkostoituminen muiden isien ja perheiden kesken sekä yhteisöllisyyden edistäminen. Ennaltaehkäisevään perhetyöhön kuuluvat esimerkiksi ryhmä- ja vertaisryhmätoiminta, joissa järjestetään ohjelmaa ja työskentelyä perheelle ja lapsille. Keskeisenä työmenetelmänä käytetään vertaistukitoimintaa. Usein ryhmien käytettävissä on myös yksi tai useampi perhetyöntekijä, joiden kanssa vanhemmat tai lapset voivat keskustella, mikäli tarvetta on. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

4.3 Tuusulan perhekeskukset

Tuusulassa on neljä perhekeskusta, jotka ovat sijoittuneet jokaiseen kuntakeskukseen; Hyrylässä toimii Myötätuuli, Kellokoskella Ikioma, Jokelassa Notko-
puisto ja Riihikalliossa Pikku Pellava. Perhekeskusten toiminnasta vastaa perhekeskustoiminnan koordinaattori. (Perhekeskus 2012.) Perhekeskukset toimivat osana varhaiskasvatuspalveluita, joita johtaa varhaiskasvatuspäällikkö. Tuusulassa varhaiskasvatuspalvelut kuuluvat kasvun- ja oppimisen palveluihin, joista vastaa opetuspäällikkö. Kasvun- ja oppimisen palvelujen lisäksi kehittämis- ja hallintoyksikkö sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut toimivat kasvatus- ja sivistyspalveluiden alaisena, joita johtaa kasvatus- ja sivistystoimen johtaja. (Tuusula 2012.)

Perhekeskus tarjoaa avointa ja kerhotoimintaa 0–17-vuotiaille sekä heidän vanhemmilleen. Kerhotoimintaa järjestetään 3–5-vuotiaille lapsille. Lasten kerhotoiminta on tarkoitettu lapsille, joilla ei ole tarvetta päivähoitoon. Kerhotoiminta on maksullista ja sitä toteutetaan koulujen toiminta-aikana. (Perhekeskus 2012.) Kaikille avoimeen perhekerhotoimintaan voi osallistua koko perhe. Toiminta on vanhempien ja lasten yhteistä kokoontumista, jossa korostuvat vertaistuki, vuorovaikutus ja yhteisöllisyys. Se on myös avointa ryhmätoimintaa ennaltaehkäisevän perhetyön kehyksessä. Avoimet perhekerhot toimivat Perhekeskuksen eri tiloissa Etelä- ja Pohjois-Tuusulassa noin kahdesti viikossa. (Perhekeskustoiminnan koordinaattori 2012.)

5 KEHITTÄMISTYÖN METODISET PERUSTEET

Toteutimme opinnäytetyömme toimintatutkimuksena (action research), jossa tietoa tuotetaan käytännön kehittämiseksi. Tavoitteena oli luoda uusi sosiaalinen toimintamalli Tuusulan Perhekeskus Pikku Pellavaan yhteistyössä perhekeskusohjaajan kanssa. Perhekeskuksella ei ollut entuudestaan olemassa isä-lapsitoimintaa, joten tarkoituksenamme oli luoda aivan uusi toimintamalli isä-lapsikerhon muodossa.

Riihikallion asukkaille lähetetyn lomakehaastattelun avulla saimme tietoa siitä, mitä alueen perheet toivoivat isä-lapsikerholta. Tätä tietoa sovelsimme käytäntöön, kun suunnittelimme isä-lapsikerhon toimintaa. Toimintatutkimuksena opinnäytetyössämme korostui erityisesti sellainen sosiaalinen vuorovaikutus, joka suuntaa toimintaa toisten yksilöiden toiveet huomioon ottaen. Tämä sosiaalinen vuorovaikutus näkyi isä-lapsikerhossamme ottamalla isien toiveet huomioon sekä havainnoimalla lapsia ja muokkaamalla kerhon sisältöä lasten toiminnan mukaan.

Toimintatutkimus toteutui työssämme ryhmätasolla, jossa ryhmä esimerkiksi keskustellen kehitti omaa toimintaansa ja jakoi ajatuksia sovitusta teemasta. Myös perhekeskusohjaajan kanssa opinnäytetyöntekijät keskustellen kehittivät yhdessä kerhon toimintaa ja arvioivat prosessia. Kirjallinen opinnäytetyömme edustaa prosessin myötä syntynyttä tietoa, joka jää työntekijöiden käyttöön perhekeskukselle.

Toimintatutkimuksessa teoria ja käytäntö yhdistyvät prosessiksi, jossa erityisesti ryhmän jäsenten aktiivista osallistumista pidetään tärkeänä (Toikko & Rantanen 2009, 29–30). Tavoitteena oli innostaa ja osallistaa isät mukaan kerhon toimintaan meidän omalla aktiivisella toiminnallamme ja positiivisella asenteellamme. Samalla tapahtui sosiaalista vuorovaikutusta lapsen ja isän välillä sekä vertaistukea isien kesken. Heikkinen (2008) on kuvaillut toimintatutkimusta prosessina, joka voidaan nähdä sosiaalisen toiminnan ketjuna sijoittuen tiettyyn aikaan ja paikkaan (Heikkinen 2008, 16–36).

Toimintatutkimuksessa korostuu prosessimainen tapa kehittää työtä tai toimintaa. Prosessia voidaan kuvata spiraalina, joka lähtee nykytilanteen kartoittamisesta. Spiraali etenee suunnittelun kautta toteutukseen ja lopuksi arviointiin. Arvioinnin avulla selvitetään, mikä kehittämisprosessissa oli onnistunutta, ja mitä voitaisiin tehdä paremmin. Myös kehittämisprosessin alussa asetettujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan. Erityisen tärkeää toimintatutkimuksessa on kuitenkin toteutetun kehittämisprosessin kuvaus ja sen arviointi. Olennaista on myös kartoittaa prosessin ongelmakohdat ja miten niistä selvittiin. Näin saadaan muodostettua kokonaisuus prosessin kuvauksesta. Kehittämisprosessiin kuuluu myös itsearviointi, mitä voidaan tehdä esimerkiksi oppimispäiväkirjojen avulla omaa toimintaa reflektoiden. Arvioinnin jälkeen prosessi voi alkaa jälleen alusta, mikäli toimintaa pyritään edelleen kehittämään toimivammaksi kokonaisuudeksi. (Engeström 1998, 111–112; Seppänen-Järvelä 2004, 21-24.)

Toimintatutkimukselle on ominaista toteuttaa kehittämisprosessi, jonka aikana syntyy erilaisia aineistoja. Kehittämisprosessi ja sen aikana tapahtuvat muutokset on erittäin tärkeää dokumentoida tarkasti, esimerkiksi muistiinpanojen tai kuvaamisen avulla. Dokumentaation avulla seurataan prosessin kehitystä ja arvioidaan sitä. Prosessissa tärkeintä ei ole sille asetettu tavoite, vaan pikemminkin se, miten tavoite on saavutettu. (Engeström 1998, 111–112; Seppänen-Järvelä 2004, 21.)

Käytimme opinnäytetyössämme muistiinpanoja ja oppimispäiväkirjaa, joihin kirjassimme muun muassa prosessin etenemiseen ja suunnitteluun liittyviä muistiinpanoja. Koimme, että muistiinpanojen ja oppimispäiväkirjan käyttö oli meille luontevin tapa dokumentoida opinnäytetyön eri vaiheita. Kehittämisprosessin aikana syntyneet havainnot ohjaavat käytännön työtä, joten tutkimusprosessia ei voida suunnitella ennakkoon kovin tarkasti (Toikko & Rantanen 2009, 30, 49–50). Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että muutamalla kerralla suunnittelemaamme kerhoillat eivät sujuneetkaan suunnitelmien mukaan, vaan ulkopuoliset asiat, kuten sää ja pihan kunto, vaikuttivat suunnitelmiimme. Muutaman kerran suunnitelmat muuttuivat myös isien ja lasten tarpeiden mukaan, kun jätimme suunniteltuja leikkejä välistä. Nämä muutokset tapahtuivat nopeasti, sillä päätöksemme perustuivat osallistujien ja kerhon ilmapiirin havainnointiin.

Säästimme aikaa, kun määrittelimme lomakehaastattelun vastausajan pituuden itse. Suunnittelimme, että puutteellisesti täytetyt lomakkeet jätämme toiminnan suunnittelun ulkopuolelle. Meidän ei kuitenkaan tarvinnut jättää yhtään lomaketta ulkopuolelle, koska kaikki olivat asiallisesti täytettyjä. Lomakehaastattelun avulla kartoitimme perheiden tarvetta isä-lapsikerholle ja sitä, millaista toimintaa he kyseiseltä kerholta toivoisivat. Valitettavasti emme saaneet kovin paljon vastauksia lomakehaastatteluun. Tähän perehdymme tarkemmin kuudennessa Arviointi ja pohdinta -luvussa.

Opinnäytetyöprosessin aikana aineistoja kertyi lukuisia. Aineistoa kertyi toiminnan kirjallisesta suunnittelusta, suunnittelupalavereista, sähköposteista, oppimispäiväkirjoista ja keskusteluista yhdessä perhekeskusohjaajan ja perhekeskustoiminnan koordinaattorin kanssa sekä mainosten suunnittelusta ja laatimisesta. Käytimme lomakehaastattelua yhtenä aineistonkeruun työvälineenä opinnäytetyössämme. Lomakehaastattelun toteuttamisesta kerromme enemmän kuudennessa Opinnäytetyön toteuttaminen -luvussa. Lomakehaastattelun avulla tavoitteenamme oli saada tavoitettua useita perheitä ja saada siten kerättyä laaja tutkimusaineisto.

Aineistoihin kerääntyi tietoa isä-lapsikerhon suunnitteluista, aikatauluista ja sisällöistä. Aineistoihin kuuluvat myös listat muistettavista asioista, kerhokertojen palautekysymyksistä ja opinnäytetyöhön liittyviä kirjallisia huomioita. Kehittämisprosessin aikana kerääntyvää aineistoa käytimme hyväksi kerhon toiminnan suunnittelua varten. Kehittämisprosessiamme voidaankin kuvata prosessorientoituneena toimintana, jossa prosessin aikana syntyy koko ajan uutta tietoa, joka edelleen ohjaa toimintaamme käytännössä (Toikko & Rantanen 2009, 30, 49–50).

Aineistoihin kuuluu myös palaute kerhoon osallistuneilta isiltä ja lapsilta. Palautetta keräsimme suullisesti kerhon kahdella viimeisellä kerralla ja kirjasimme saamamme palautteen muistiinpanoihimme. Olimme suunnitelleet palautekysymykset etukäteen perhekeskustoiminnan koordinaattorin sekä perhekeskusohjaajan kanssa. Saatu palaute vaikuttaa kerhon jatkuvuuteen ja mahdollisesti sisällöllisiin asioihin. Keräsimme palautetta myös yhteistyössä isä-

lapsikerhon suunnitteluun ja toteutukseen osallistuneelta perhekeskusohjaajalta. Kerhoon osallistuneilta sekä perhekeskusohjaajalta saatua palautetta käsitellään tarkemmin seitsemännessä Arviointi ja pohdinta -luvussa.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme toimintaympäristö oli tammikuussa 2013 avattu Perhekeskus Pikku Pellava. Opinnäytetyömme prosessin käytännön osuus käynnistyi toiminnan tarpeen kartoituksella tammikuussa 2013, mikä tapahtui lomakehaastattelulla avoimien kysymyksien muodossa. Avoimet kysymykset antavat mahdollisuuden vastata omilla sanoilla, ilman valmiita vaihtoehtoja tai mielipiteitä. Lomaketta laatiessa tuli huomioida, että kysymykset ovat selkeitä ja lyhyitä eivätkä sisältäneet kaksoismerkitystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 196–197.) Lomakehaastattelussa kysyimme perheiltä heidän kiinnostuksestaan isälapsitoimintaan, millaista toimintaa he haluaisivat ja kuinka usein isät ja lapset olisivat kiinnostuneita käymään kerhossa (LIITE 1).

Lomakehaastattelu toteutettiin sekä paperisin lomakkein että sähköisesti Rihan Mammot -sähköpostiringin välityksellä. Rihan Mammot on avoin riihikalliolaisten äitien verkosto, jonka avulla muun muassa tiedotetaan alueen asioista, tarjotaan vertaistukea sekä järjestetään tapahtumia (Faren 2009). Toinen opinnäytetyöntekijä oli yhteydessä Rihan Mammot -sähköpostiringin yhteyshenkilöön, jonka kautta saimme toimittaa haastattelulomakkeen 120–130 riihikalliolaiselle perheelle. Vastaukset toimitettiin suoraan opinnäytetyön tekijöiden sähköpostiin. Sähköpostitse vastattaviin lomakkeisiin oli aikaa vastata kaksi viikkoa. Lähetimme Rihan Mammot -sähköpostiringin välityksellä muistutusviestin muutamaa päivää ennen viimeistä vastauspäivää.

Paperiset lomakkeet täytettiin ja palautettiin nimettömänä perhekeskuksen tiloissa (LIITE 2). Paperisten lomakkeiden ohessa oli ensimmäinen mainos tulevasta kerhosta (LIITE 3). Paperisiin lomakkeisiin vastaamiseen oli varattu enemmän aikaa, koska niihin vastasivat lähinnä perhekerhoissa käyvät vanhemmat, eivätkä kaikki pääse joka viikko osallistumaan kerhoihin. Vastausaika niihin oli kolme viikkoa. Perhekerhon työntekijät pyysivät vanhempia vastaamaan kyselymme ja samalla tapahtui tehokasta isä-lapsikerhon markkinointia.

Saimme kolme vastausta sähköpostitse ja kolme täytettyä lomaketta, jotka palautettiin Perhekeskukselle. Kaikissa vastauksissa tuli ilmi, että isät toivoivat kerhon sisällöksi aktiivista toimintaa, esimerkiksi ohjattua tekemistä, askartelua, pelejä, musiikkia sekä leikkiä. Tarpeen arviointiin isät olivat kirjanneet hyvin erilaisia vastauksia; osa vastasi tarpeen olevan suuri, osan mielestä toiminnalle oli kohtalaista tarvetta ja osa ei vastannut kysymykseen ollenkaan. Suurin osa oli sitä mieltä, että kerhossa tulisi käytyä pari kertaa kuukaudessa tai muutaman viikon välein, muutama isä oli valmis tulemaan useammin; kerran tai pari viikossa oli heidän mielestään hyvä määrä. Parhaiten lomakehaastatteluun vastanneiden ajatukset tiivistää yksi vastaus lomakkeen sana on vapaa -kohtaan:

Isät on ehkä arempia lähtemään yhteisiin tiloihin vaan juttelemaan ja istumaan.

Lomakehaastattelun vastausten pohjalta suunnittelimme yhdessä perhekeskusohjaajan kanssa kerhon toimintaa ja kokoontumiskertoja. Lomakehaastattelun vastaukset vaikuttivat paljon valintaamme kerhon toiminnallisuudesta. Halusimme jokaiselle kerralle erilaiset teemat, jotka houkuttelisivat isät ja lapset yhä uudelleen mukaan. Teemat muotoutuivat lomakehaastatteluihin vastanneiden toiveiden mukaan. Otimme huomioon myös kommentit Perhekeskuksen tiloista ja puitteista, jotka meillä oli käytettävissämme. Lopulta suunnittelupalaverin jälkeen teemaksi muodostuivat pizzailta, levyraati, ulkoleikki-ilta ja luontopolku grillauksen kera. Sovimme myös, että jokaisella kerhokerralla on tarjolla iltapala pientä maksua vastaan. Toisessa mainoksessa (LIITE 5) mainostimme jo tulevia teemailtoja, mutta emme sitoneet teemoja tiettyihin iltoihin, ettei se ohjaisi tietoisesti isien osallistumista kerhokerroille. Siinä vaiheessa emme itsekään tienneet teemojen järjestystä, sillä ne muotoutuivat oikeille kerroille vasta prosessin myöhemmässä vaiheessa.

Asiakaslähtöisyys toteutui työssämme siten, että isät osallistuivat toiminnan suunnitteluun. Lisäksi isät ja lapset saivat vaikuttaa siihen, mitä he milläkin kerhokerralla kerhossa tekevät. Isä-lapsikerhossa oli jokaiselle kerralle omat teemansa, jotka oli etukäteen suunniteltu. Lisäksi oli vapaata toimintaa, johon kuuluivat muun muassa askartelut, pelit, leikit ja maalaaminen. Isät ja lapset saivat valita, osallistuivatko teeman mukaiseen toimintaan vai tekivätkö jotain muuta

sillä kerralla. Aikaa oli varattu myös vapaaseen jutusteluun ja iltapalan syömiseen.

Lomakehaastattelun vastausten pohjalta odotimme isä-lapsikerhoon vain muutamia osallistujia, sillä lomakehaastatteluun tuli vain kuusi vastausta. Panostimmeekin markkinointiin ja toivoimme mainosten tavoittavan perheet. Kerhon mainonnan aloitimme varhaisessa vaiheessa, heti opinnäytetyöyhteistyön luvan saatuamme. Mainoksia jaoimme jo tammikuussa 2013. Ensimmäisissä mainoksissa oli mainittu ensimmäinen kerhokerta ja sen kellonaika sekä kokoontumistilat (LIITE 4). Helmikuussa jaoimme uusia mainoksia, joissa ilmoitettiin isä-lapsikerhon kokoontumispaikka, kokoontumispäivät, kellonajat ja kerhokertojen teemat keväälle 2013 (LIITE 5). Molempia mainoksia jaettiin lähialueen kouluun, päiväkotiin, kirjastoihin, neuvolaan, kauppojen ja kirpputorin ilmoitustauluille sekä tietysti Perhekeskukseen. Lisäksi laitoimme Keski-Uusimaa- sekä Vartti-lehtien internetsivujen tapahtuma-palstoille ilmoitukset isä-lapsikerhosta. Keski-Uusimaa julkaisi ilmoituksen myös lehdessään 1.3. 2013.

6.1 Ensimmäinen kerhoilta

Isä-lapsikerhon ensimmäinen kokoontumiskerta oli maaliskuussa 2013. Se oli tarkoitettu toistemme tutustumiseen. Lisäksi ajattelimme, että isistä ja erityisesti lapsista on mukavaa tutustua myös tiloihin, leluihin ja muihin Perhekeskuksen välineisiin ensimmäisellä kerhokerralla. Olimme suunnitelleet muutaman tutustumisleikin ensimmäisen kerhokerran alkuun ja ajattelimme illan sujuvan mukavan puuhastelun ja jutustelun parissa, välillä iltapalaa syöden. Varasimme jokaiselle kerhokerralle riittävästi lupalappuja allekirjoitettavaksi (LIITE 6), joiden tarkoituksena oli saada vanhemmilta kirjallinen lupa siihen, että me opinnäytetyöntekijät saamme olla isä-lapsikerhossa läsnä, tarkkailla ja tehdä muistiinpanoja opinnäytetyötämme varten. Varasimme myös A5-kokoisia mainoksia kerhosta mukaan otettavaksi.

Ensimmäinen kerhokerta sujui onnistuneesti, koska isiä ja lapsia uskaltautui pitkin iltaa mukavasti paikalle. Kerhoillan osanottajamäärä oli suuri odotuksiin

nähdessä, sillä odotimme vain muutamaa isää lapsineen paikalle. Mukana oli ensimmäisellä kerralla seitsemän isää ja yhdeksän lasta. Esittelimme itsemme toisillemme ja kerroimme lyhyesti, mikä on meidän opinnäytetyöntekijöiden rooli kerhossa ja sen toteutuksessa. Pidimme lopulta yhden tutustumisleikin, sillä illan alussa oli vain muutama isä lapsineen paikalla. Leikki oli Kävele-Seis!-leikki, jossa liikutaan musiikin mukaan ja tehdään ohjaajan antamia tehtäviä. Isät olivat erittäin avoimia ja sosiaalisia, joten tutustuminen isien ja lasten välillä olikin hyvin luontevaa piirtelyn, muovailun ja muun toiminnan ohessa.

Lähes kaikilla isillä oli yksi lapsi mukanaan eivätkä isät juurikaan tunteneet toisiaan entuudestaan. Todennäköisesti ensimmäinen kerhokerta olikin niin onnistunut siksi, koska isät ja lapset olivat lähteneet avoimin mielin mukaan tutustukseen uusiin isiin ja lapsiin kerhossa. Moni mainitsikin tulevansa seuraavalla kerralla uudelleen. Pyysimme jokaiselta isältä allekirjoituksen lupakyselyyn ja jaoimme mainoksia kotiin vietäväksi. Kerroimme myös, että kerhoa on 2–3 viikon välein ja jakamistamme mainoksista löytyy kerhokertojen päivämäärät. Mainostimme myös seuraavalla kerralla leivottavan pitsaa.

6.2 Toinen kerhoilta

Toisella kerhokerralla suunnitelmanamme oli leipoa pitsaa yhdessä isien ja lasten kanssa. Perhekeskusohjaaja oli varannut pitsapohjien aineet sekä runsaasti erilaisia täytteitä. Kaikki oli jo valmiina leipomista varten ennen kerhon alkua. Myös pitsapohjan ohjeet oli kirjattu paperille. Tarkoituksena oli, että halukkaat saavat leipoa pitsaa. Niille, jotka eivät haluaisi osallistua leipomiseen, tarjolla oli askartelemista, pelejä, leikkejä ja muuta toimintaa.

Toiselle kerralle osallistui jälleen runsaasti isiä ja lapsia. Ilta sujui kiireisesti, sillä tekemistä riitti pitsapohjien teossa, paistamisessa ja mukaan pakkaamisessa. Aluksi isät ja lapset eivät meinanneet rohkaistua leipomaan. Kuitenkin pienellä kannustuksella ja avustuksella kaikki isät ja lapset tulivat lopulta leipomaan. Illan aikana yli kaksikymmentä henkeä kokoontui leipomaan pitsoja. Vilinää keittiössä riitti, mutta tunnelma oli kuitenkin rento ja avoin. Myös muutama uusi isä

lapsineen saapui paikalle. Kuulimme myöhemmin perhekeskusohjaajalta, että ensimmäisten kerhokertojen välissä olevan viikon tiistaina perhekeskuksen ovella oli ollut muutama isä, jotka olivat tulossa isä-lapsikerhoon. Valitettavasti käynnissä oli perhekeskuksen työntekijöiden palaveri ja perhekeskusohjaaja joutui käännättämään innokkaat isät ovelta takaisin kotiin. Onneksi samat isät tulivat kuitenkin seuraavalla viikolla toiselle kerhokerralle. Meistä oli mukavaa kuulla, että sana isä-lapsikerhosta oli levinnyt ja tavoittanut uusiakin isiä, jotka olivat tulleet kyselemään kerhosta perhekeskukselle saakka, vaikka kyseisellä viikolla ei kerhoa ollutkaan.

Olimme todella tyytyväisiä illan sujumiseen, vaikkakin pitsojen paistamiseen kului aikaa ja muutamat isät ja lapset joutuivat jäämään odottamaan kerhon loppumisen jälkeen pitsojensa valmistumista. Parannettavaa jäi aikataulutuksen osalta, sillä olisimme voineet ottaa paremmin huomioon pitsojen paistamiseen kuluvan ajan ja aloittaa pitsojen tekemisen aikaisemmin, jolloin joidenkin isien ja lasten ilta ei olisi venynyt suunniteltua pidemmäksi.

Toinen kerhokerta oli kuitenkin kaikin puolin onnistunut, koska kaikki puhalsivat yhteen hiileen ja auttoivat toisiaan pitsojen leipomisessa. Illan aikana pitsojen leipomisen ohessa tapahtui juuri sellaista vuorovaikutusta, verkostoitumista ja yhteisöllisyyttä, jota alun perin toivoimmekin saavuttavamme isä-lapsikerhon avulla. Isät tutustuivat toisiinsa paremmin ja tunnelma oli yhteisöllinen, koska kaikki kokoontuivat saman pöydän ääreen leipomaan pitsoja. Yhdessä jaettiin kuulumisia mielekkään ja toiminnallisen tekemisen ohella. Isät ottivat erinomaisesti huomioon toiset isät ja lapset toiminnassaan ja oli ilo seurata kuinka innokkaasti ujoimmatkin lapset lähtivät mukaan pitsojen leipomiseen. Yhteishenki oli hyvä ja mukaansatempaava, jolloin tapahtuikin paitsi isien ja lasten välistä vuorovaikutusta, myös yhteisöllistä vuorovaikutusta koko porukan kesken.

6.3 Kolmas kerhoilta

Kolmannelle kerralle olimme suunnitelleet pidettäväksi levyraadoin. Isille ja lapsille oli jo edellisellä kerralla mainittu, että mukaan voi seuraavalla kerralla ottaa

oman mielilevynsä. Olimme myös varautuneet siihen, että kukaan ei muistaisi tuoda levyä, joten perhekeskusohjaaja oli varannut muutaman perhekeskuksen CD-levyn valmiiksi. Askartelimme ennen kerhon alkua isille ja lapsille iloiset ja surulliset hymynaamat pahvista, joita näyttää jokaisen soitetun kappaleen jälkeen. Näin voisimme laskea jokaiselle kappaleelle ikään kuin pisteet, kuinka monta iloista ja surullista hymynaamaa kappale sai.

Aluksi paikalle ilmaantui vain yksi isä lapsensa kanssa. Tämän takia odotimme noin puoli tuntia, kunnes enemmän väkeä oli ilmaantunut paikalle ja jaoimme vasta sitten hymynaamat jokaiselle isälle ja lapselle. Kaksi perhettä muisti tuoda levyn ja soitimme niistä yhteensä kuusi lasten lempikappaletta. Tämä määrä osoittautuikin lapsille sopivaksi määräksi, jotta lapset maltoivat keskittyä kuuntelemiseen. Osa pienemmistä lapsista kuitenkin väsyi kuuntelemiseen jossain vaiheessa, mutta he saivat touhuta samalla muuta, kun muut lapset kuuntelivat levyraadin kappaleita.

Levyraati sujui muuten mukavasti, mutta osa lapsista oli liian pieniä keskittyäkseen kappaleiden pisteyttämiseen. Isät kuitenkin osallistuivat levyraatiin aktiivisesti, joten se saatiin ohjattua kunnialla loppuun. Lopuksi soitimme vielä eniten iloisia hymynaamoja keränneen kappaleen ja sen jälkeen isät ja lapset jatkoivat tuttuun tapaan haluamaansa toimintaa piirtämisen, pelien ja leikkien parissa. Myös iltapala oli tarjolla koko illan ajan. Kerhoillan päätteeksi muistutimme kaikkia isiä ja lapsia varautumaan ensi kerralla sään mukaisesti pukeutumiseen, koska tarkoituksena oli leikkiä ulkona.

Jälkikäteen jäimme pohtimaan, että olisimme voineet ottaa pienet lapset mahdollisesti paremmin huomioon kolmannella kerhokerralla. Esimerkiksi olisimme voineet jakaa lapset eri tiloihin. Halukkaat tai mahdollisesti isommat lapset olisivat voineet osallistua levyraatiin, jolloin pienemmille tai muille halukkaille olisi voitu ohjata muutamia leikkejä toisessa tilassa.

6.4 Neljäs kerhoilta

Neljänneksi kerhokerraksi olimme suunnitelleet ulkoleikki-illan. Olimme valinneet valmiiksi sellaisia yhteisleikkejä, joita pystyvät leikkimään sekä pienet että vähän isommat lapset. Olimme varautuneet sekä ulko- että sisäleikeillä, mikäli ulkona olisi huono ilma. Kerhokerran iltana päiväkodin piha oli surkeassa kunnossa, koska se oli osittain märkä ja kurainen ja osittain taas jäässä. Myös ilma oli kostea ja kylmä. Jätimme ulkoleikit väliin ja ajattelimme leikkiä sisällä muutamia yhteisleikit. Kuitenkin väen saapuessa paikalle, kaikki isät ja lapset tuntuivat löytäneen seuraa ja leikkikavereita, joten päätimme jättää yhteisleikit leikkimättä. Kaikilla lapsilla oli jo menossa niin intensiiviset leikit, ettemme halunneet niitä keskeyttää.

Ilta sujui lasten leikkiessä, pelatessa ja piirtäessä yhdessä isiensä ja muiden lasten kanssa. Isät juttelivat ja vaihtoivat kuulumisiaan keskenään myös aikaisempia kertoja enemmän. Keskusteluista päätellen muutamia isät olivat uusia paikkakunnalla, jolloin kokemuksia Tuusulasta vaihdettiin. Tällainen vuorovaikutus ja verkostoituminen varsinkin uutena asukkaana paikkakunnalla on tärkeää isille, koska heillä ei välttämättä ole juurikaan verkostoa Tuusulassa. Tutustuminen uusiin ihmisiin isä-lapsikerhon avulla on erittäin tärkeä osa verkostoitumista. Myös vertaistuki oli osana kerhomme tavoitteita ja yhteiset keskustelut esimerkiksi lasten harrastusmahdollisuuksista paikkakunnalla lisäsivät isien välistä vertaistukea ja yhteisöllisyyttä.

Mukana neljännellä kerralla oli myös perhekeskustoiminnan koordinaattori. Saimme häneltä paljon positiivista palautetta isä-lapsikerhon toiminnasta ja aktiivisuudesta. Hän antoi myös vinkkejä kahden viimeisimmän kerhokerran palautteen keruuta koskien. Hän kertoi mikä heitä perhekeskuksen työntekijöinä kiinnostaa tietää, esimerkiksi kerhon jatkuvuutta ajatellen. Saimmekin ideoita, mitä voimme seuraavilla kerhoilla kysyä isiltä palautteen muodossa. Pyysimme isiltä palautetta isä-lapsikerhosta kysymällä mistä he pitivät ja mikä olisi voinut olla toisin. Lisäksi kysyimme heidän toiveitaan jatkoon suhteen eli toivoisivatko he kerhon jatkuvan syksyllä ja millaista toimintaa he syksyn kerholta toivoisivat. Tiedustelemme myös perhekeskustoiminnan koordinaattorin toiveesta, olisiko

jollakulla isistä kiinnostusta alkaa syksyllä isä-lapsikerhon yhteyshenkilöksi, joka saisi perhekeskuksen avaimet käyttöönsä. Näin kerhosta voisi tulla itsenäisempi ryhmä, joka kokoontuisi ryhmän jäsenten aktiivisuuden mukaan ja heillä olisi käytössään perhekeskuksen tilat ja materiaalit.

6.5 Viides kerhoilta

Viidennelle kerralle suunnittelimme äitienpäiväkorttien askartelua. Valmistimme erilaisia korttimalleja valmiiksi iltaa varten. Valitsimme malleiksi sellaisia, joita pystyisivät myös pienimmät kerholaiset tekemään isiensä avustuksella. Sovimme etukäteen, että perhekeskusohjaaja ohjaa korttien askartelua ja me keskitymme muihin toimintoihin kuten iltapalan esille kattamiseen ja palautteen keräämiseen.

Äitienpäiväkorttien askarteluun innostuivat lähes kaikki isät lastensa kanssa. Monet lapset tekivät monta korttia äidilleen ja isoäideilleen. Isät ottivat lastensa toiveet erittäin hyvin huomioon ja jälleen isien ja lasten välillä tapahtui paljon vuorovaikutusta yhdessä suunnittelun ja tekemisen kautta. Muutamalta isältä ehdimme kysyä palautetta ja päätimme, että haastattelemmme loput isät viimeisellä kerhokerralla.

Viidennellä kerralla keräämämme palaute oli pääsääntöisesti positiivista, sillä isät ja lapset olivat viihtyneet kerhossa. Isät toivoivat, että kerhokertoja olisi voinut olla useamminkin kevään aikana. Toinen isistä toivoi myös, että ulkoilua olisi voinut olla enemmän. Seuraavalle syksyille ehdotettiin muun muassa maatilaretkeä isä-lapsikerhossa toteutettavaksi. Isiltä oli haasteellista saada palautetta, sillä isät olivat melko harvasanaisia vastaamaan kysymyksiin.

6.6 Kuudes kerhoilta

Viimeiselle kerhokerralle olimme suunnitelleet luontopolun ja erityisiltapalaa grillaten. Meidän oli tarkoitus kerätä lisää palautetta viimeisellä kerhokerralla. Toteutimme luontopolun päiväkodin pihalla. Saimme lainata grilliä päiväkodilta.

Olimme etukäteen askarrelleet luontopolkua varten erilaisia tehtäväkortteja, joissa oli helppoja kysymyksiä tai kuvia ja vastaukset löytyivät kääntöpuolelta. Tehtävärasteihin kuuluivat Tunnista jäljet -, Tunnista kasvit ja puut - sekä Mikä eläin? -rastit. Isät ja lapset saivat oman mieltymyksensä mukaan kiertää luontopolun rastit lastensa kanssa. Olimme myös leiponeet marjapiirakkaa viimeisen kerhokerran kunniaksi ja tuoneet mukamme grillattavia makkaroita, nakkeja sekä cocktail-piirakoita. Meille oli jo etukäteen ilmoitettu, että viimeisellä kerhokerralla kerhoa on mukana seuraamassa tulevan syksyn isä-lapsikerhon perhekeskusohjaaja.

Viimeisen kerhokerran valmistelut aloitimme ajoissa perhekeskuksen tiloissa. Kun päiväkotia oli mennyt kiinni, siirryimme päiväkodin pihalle järjestelemään viimeistä kerhoiltaa. Paikalle tuli viisi isää lapsineen, mutta koulujen ja päiväkotien kevätjuhlat verottivat osallistujia viimeiseltä kerhokerralta. Yksi perhe tuli paikalle suoraan kevätjuhlasta, silloin kun muut isät ja lapset olivat ehtineet lähteä ja me siivoilimme jo paikkoja. Heillekin tarjottiin iltapalaa, sillä kerho ei ollut vielä aikataulullisesti loppunut. Kysyimme myös heiltä palautetta kerhosta.

Viimeisellä kerhokerralla saimme nauttia ihanasta keväisestä ilmasta ja lapset tykkäsivät kovasti leikkiä päiväkodin pihalla. Kaikki isät ja lapset kiersivät myös yhdessä luontopolun ja oli mukavaa nähdä lasten ja isien toimivan yhdessä luontopolulla: isät lukivat korteista ohjeet ja antoivat lasten keksiä vastauksia kysymyksiin. Jos kysymys oli liian hankala eikä lapsi keksinyt vastausta, isät osasivat hienosti helpottaa ja auttaa lasta keksimään oikean vastauksen. Yhteistyö ja toimiva vuorovaikutus korostuivatkin selkeästi luontopolun rasteilla.

Palautteenkeruu meinasi jäädä viimeisellä kerralla tekemättä, kun perhekeskusohjaajan ja opinnäytetyöntekijöiden aika kului grillauksessa ja ruokien tarjoilussa. Isät ja lapset lähtivätkin odotettua aikaisemmin, jolloin kyselimme palautetta kaikilta yhtä aikaa, ennen kuin he ehtivät lähteä. Palaute oli suurimmaksi osaksi positiivista, mutta saimme myös muutamia parannusehdotuksia syksyä varten. Esimerkiksi ulkoilua toivottiin lisää. Yhdellä isällä ei kuulemma juurikaan ollut odotuksia ennen kerhoon tulemistä, koska hän ei ollut koskaan aikaisemmin ollut mukana vastaavassa isä-lapsitoiminnassa. Kerho ylittikin hänen mu-

kaansa kokonaan hänen odotuksensa. Hänen mielestään oli erikoista, ettei kerhossa ollut enempää kävijöitä, vaikka luulisi isä-lapsitoiminnan vetävän enemmänkin porukkaa paikalle.

7 ARVIOINTI

Opinnäytetyöprosessimme loppuvaiheessa tuli ajankohtaiseksi arvioinnin kysymykset. Keskustelimme perhekeskusohjaajan kanssa opinnäytetyöprosessimme arvioinnista eli siitä kuinka perhekeskuksen henkilökunta koki meidän toimintamme prosessin aikana. Arvioinnin kannalta haasteena voidaan nähdä kehittämisprosessin ennakoimattomuus. Arvioinnin kriteerinä kehittämistyössä pidetäänkin prosessissa käytettyä toimintatapaa, jonka avulla olemme selvittäneet muun muassa prosessin aikana kohdattuja ongelmatilanteita. (Seppänen-Järvelä 1999, 91–92.) Osana arviointia teimme itsearviointia ja refleктоimme saamiamme oppimiskokemuksia.

Työprosessin ja ajankäytön organisointi sujui hyvin, sillä pysyimme alkuperäisessä aikataulussa suunnittelun, mainonnan ja kerhon käynnistämisen suhteen. Laadimme yhdessä työn sisällysluettelon, keskinäisen työnjakomme sekä aikataulumme kirjallisen osuuden työstämiseen. Meidän yhteistyömme toimi sujuvasti, koska olemme työskennelleet paljon yhdessä koko opiskelujemme ajan. Jaoimme keskenämme erilaisia näkökulmia, ajatuksia ja ideoita sekä työskentelemme sujuvasti tiiminä. Olemme molemmat tunnollisia ja tarkkoja työskennellessämme, joten työskentely oli helppoa, koska molemmilla oli samansuuntaiset tavoitteet opinnäytetyön tekemisessä.

Työelämän kanssa tehty yhteistyö oli yksi merkittävimmistä syistä, miksi isä-lapsikerho lähti aktiivisesti käyntiin. Perhekeskusohjaaja oli tukenamme koko prosessin ajan ja yhteistyömme hänen kanssaan oli sujuvaa. Yhteisöllinen toteuttaminen perhekeskusohjaajan tukemana mahdollisti sen, että kerho jalkautui Perhekeskukseen ja jatkaa toimintaansa syksyllä.

Kerhon suunnitteluun ja toteutukseen saimme vaikuttaa paljon itse. Perhekeskusohjaajalta tuli tukea suunnitteluun liittyvissä kysymyksissä sekä hyviä käytännön ohjeita; mitä kaikkia materiaaleja, välineitä ja tiloja perhekeskuksella on käytettävissään. Saimme kuitenkin hyvin vapaasti ideoida ja suunnitella kerhon sisältöjä ja kerhokertojen teemoja. Perhekeskusohjaaja oli mukana suunnitte-

lussa ja antoi hyväksyntänsä kerhokerroille, jotka ideoimme. Otimme suunnittelussa huomioon paitsi työelämän, myös asiakkaat eli lomakehaastatteluun vastanneiden perheiden ajatukset. Lomakehaastatteluiden vastaukset ohjailivat suunnitteluamme ja vaikuttivat päätöksien tekemiseen.

Omatoimisuus näkyi opinnäytetyömme käytännön toteutuksessa voimakkaasti. Teimme työelämän yhteistyötaholle ehdotuksia koskien kerhon aikatauluja, suunnittelua ja toteutusta. Ideoimme aktiivisesti suunnitteluvaiheessa kerhon sisältöjä ja teemoja, ja työelämän yhteistyökumppanin eli perhekeskusohjaajan tehtäväksi jäi hyväksyä ehdotuksistamme toimivat ideat. Saimmekin toteuttaa suunnittelun melko vapaasti; työelämän yhteistyökumppani oli erittäin joustava ja piti ideoitamme toteutuskelpoisina. Myös kerhon käynnistyttyä olimme kaikilla kerhokerroilla läsnä ja osallistuimme toimintaan enemmänkin ohjaajien roolissa kuin sivusta seuraajina. Roolimme isä-lapsikerhossa muodostuikin aktiivisemmaksi kuin mitä olimme kerhon suunnitteluvaiheessa ajatelleet.

Heti ensimmäisen kerhokerran jälkeen saimme positiivista palautetta niin työelämän yhteistyökumppaneiltamme kuin asiakkailtakin. Moni isä kiitteli mukavasta illasta ja sanoi tulevansa toistekin. Lapset olivat kaikin puolin tyytyväisiä, sillä leikkikavereista ja leluista ei ollut pulaa. Parhaimman palautteen saimmekin lapsilta hymyjen ja halausten muodossa.

Perhekeskusohjaajakin oli ensimmäiseen kerhoiltaan tyytyväinen, koska hänen mielestään kerho käynnistyi tavallista aktiivisemmin isolla osanottajamäärällä. Hänen mukaansa yleensä ensimmäisille kerhokerroille tulee vain muutama perhe, jotka kertovat muille perheille kerhosta ja houkuttelevat siten enemmän osallistujia paikalle myöhemmille kerhokerroille. Perhekeskusohjaaja oli myös tyytyväinen siihen, kuinka avoimia isät keskenään olivat ja ottivat toisensa huomioon. Ilmapiiri oli hänen mukaansa rento ja hän odotti innolla kerhon jatkumista ensimmäisen kerhokerran jälkeen.

Kaiken kaikkiaan isä-lapsikerho ylitti odotuksemme. Lomakehaastattelun vähäisten vastausten perusteella pohdimme ennen kerhon aloitusta, onkohan isä-lapsikerhoon tulijoita. Isien ja lapsien runsas osanotto ja aktiivisuus kevään ker-

hon aikana olikin erittäin positiivinen kokemus. Olimme myös iloisia siitä, että kerhoon osallistuneet isät olivat aidosti läsnä lastensa kanssa sekä siitä, että isien ja lasten välinen yhteistyö oli sujuvaa. Tämä näkyi esimerkiksi eräällä kerhokerralla siten, että yksi isä sanoi lapselleen laittavansa puhelimensa pois, jotta voisi paremmin keskittyä olemaan lapsensa kanssa. Isät ja lapset toimivat hyvin yhdessä ja isät olivat innostuneita heittäytymään mukaan lapselliseenkin toimintaan muovailun, askartelun ja leikin parissa. Kun isät olivat aidosti mukana kerhon toiminnassa, lapset ottivat heistä mallia ja innostuivat hekin mukaan kerhon tarjoamaan toimintaan yhdessä isiensä kanssa.

Kerhon loputtua kysyimme perhekeskusohjaajalta palautetta kerhon sujumisesta. Hänen mielestään kevään isä-lapsikerho oli sujunut erittäin hyvin, koska isiä ja lapsia tuli jokaiselle kerhokerralle. Hänen mukaansa onnistuminen näkyi myös siinä, että monet isistä ja lapsista kävivät kerhossa lähes kaikilla kerhokerroilla. Perhekeskusohjaaja oli tyytyväinen työskentelyymme, koska hänen mielestään saimme aikaiseksi mukavan ja rennon ilmapiirin, jolloin isät ja lapset tunsivat itsensä tervetulleeksi kerhoon. Kerhon ohjelma oli suunniteltu monipuoliseksi ja jokaiselle kerralle oli varattu jotakin erityistä.

Perhekeskusohjaajan mielestä oli kerhon kannalta todella hyvä, että paikalla oli jokaisella kerralla kolme ohjaajaa, koska silloin kaikki isät ja lapset tulivat paremmin huomioiduiksi. Isät pystyivät nostamaan keskusteluihin arkisia asioita ja saada niihin sitä kautta tukea. Erityistä kiitosta saimme iltapalasta, jonka avulla emme huomioineet ainoastaan lasta ja isää, vaan myös kotona odottavan äidin; kotiin palasi itkevän ja nälkäisen lapsen sijasta tyytyväinen lapsi. Perhekeskusohjaaja oli myös kiitollinen isiltä keräämästämme palautteesta, sillä siitä on hyötyä toiselle perhekeskusohjaajalle, joka alkaa ohjata isä-lapsikerhoa syksyllä.

Kaikki haastattelemamme isät toivoivat isä-lapsikerhon jatkuvan syksyllä. Yleisesti ottaen he kokivat kerhon toiminnallisuuden, erilaiset teemat ja iltapalan erittäin positiivisina. Lapset pitivät askartelusta ja pitsan leipomisesta. Näitä toivottiin myös syksyn isä-lapsikerhoon. Isät olivat myös tyytyväisiä siihen, että lapset saivat kerhossa purkaa energiaansa ja tavata eri-ikäisiä lapsia. Yksi isä

oli myös sitä mieltä, että isä-lapsikerho toi hänellekin mukavaa vaihtelua arkeen. Muutamat isät suunnittelivat myös pyytävänsä syksyksi mukaan kerhoon naapureitaan ja ystäviään. Kehittämisehdotuksina toivottiin enemmän ulkoilua ja ulkona leikkimistä. Yhtenä ehdotuksena tuli myös sellainen toive, että isä-lapsikerho voisi lähteä yhdessä retkelle, esimerkiksi kotieläintilalle. Kiitimme isiä palautteesta ja välitimme palautteet eteenpäin syksyn kerhoa ohjaavalle perhekeskusohjaajalle.

Kaikista merkittävimmän palautteen isä-lapsikerhosta saimme eräältä perheeltä, joka kertoi heille muodostuneen isä-lapsikerhon ansiosta ”isä-tiistain”. Vaikka isä-lapsikerhoa ei joka viikko ollutkaan, isä ja lapsi tekivät joka tiistai jotakin yhdessä, kävivät vaikkapa uimassa tai kirjastossa. Tämä perhe toivoikin kovasti lisää isä-lapsitoimintaa ja että isä-lapsikerho voisi kokoontua esimerkiksi viikoittain. Olimme todella tyytyväisiä tähän palautteeseen, sillä mielestämme on erittäin hienoa, että opinnäytetyönämme toteutettu isä-lapsikerho on mahdollistanut ainakin yhdelle perheelle uuden toimintamallin, jonka avulla isän ja lapsen välinen suhde lähenee ja samalla äiti saa vapaan illan.

8 POHDINTA

Toiminnallisen opinnäytetyön idea lähti työelämän yhteistyökumppaneiltamme. Perhekeskusohjaaja ja perhekeskustoiminnan koordinaattori olivat molemmat samaa mieltä siitä, että isä-lapsitoimintaa kaivattaisiin uuteen perhekeskukseen. Toive oli lähtöisin sekä suoraan asiakkailta että myös perhekeskuksen työntekijöiltä, jotka olivat huomanneet työssään tarpeen isä-lapsitoiminnalle. Hetken mietittyämme tartuimme tähän haasteeseen ja siitä yhteistyö Tuusulan kunnan perhekeskusohjaajan kanssa alkoi. Lisäksi toimimme yhteistyössä perhekeskustoiminnan koordinaattorin kanssa.

Ennen isä-lapsikerhon alkamista tarkoituksenamme oli olla mukana kerhon käynnistämävaiheessa eli kahdella ensimmäisellä kerhokerralla. Kerhon suunnittelu ja ensimmäiset kerhokerrat kuitenkin innostivat meidät mukaansa, ja osallistuimme lopulta koko kevään ajan kaikille kerhokerroille. Olimme tiiviisti mukana kerhon suunnittelussa ja ohjaamisessa, jolloin perhekeskusohjaajan rooliksi muodostui havainnointi vastuuhenkilön näkökulmasta. Kaikille kerhokerroille osallistuminen näkyi prosessissamme esimerkiksi siten, että olimme suunniteltua aktiivisempia kerhon ohjaamisessa. Myös arviointi helpottui, kun olimme läsnä kaikilla kerhokerroilla ja saimme muodostettua henkilökohtaiset kokemuksemme ja mielipiteemme kerhon kulusta ja toiminnasta.

Yhteistyö työelämän kanssa oli hyvin tiivistä koko opinnäytetyöprosessimme ajan. Kysyimme kaikissa opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa perhekeskusohjaajan mielipidettä ja ajatuksia. Kustannuksiin liittyvissä asioissa konsultoimme usein perhekeskustoiminnan koordinaattoria. Työelämän yhteistyökumppanit olivat hyvin vahvasti mukana kerhon suunnittelussa ja myös toteutuksessa. He antoivat opinnäytetyöllemme rungon; kuinka se toteutetaan. Heti ensimmäisellä tapaamiskerralla saimme ohjeet, kuinka prosessi etenee: lomakehaastattelut, suunnittelu, mainonta ja toteutus. Koimme, että työelämän yhteistyökumppanien antamat ohjeet prosessin etenemisestä selkeyttivät alkuvaiheen työskentelemme ja suunnitteluamme. Kaikissa vaiheissa informoimme työelämää; opinnäytetyösuunnitelmasta lähtien aina julkistamissemiinariin asti. Lähetimme

opinnäytetyösuunnitelman, aikataulun, luvat, lomakehaastattelun, mainokset, opinnäytetyön osia ja valmiin opinnäytetyön perhekeskusohjaajalle, joka kommentoi niihin omat mielipiteensä ja korjausehdotuksensa. Mikäli asiavirheitä löytyi, ne korjattiin välittömästi. Näin pystyimme varmistamaan, että työelämän yhteistyökumppani on tyytyväinen tilaamaansa työhön.

Lomakehaastatteluun saimme vain kuusi vastausta. Pohdimme, että vastauksia ei tullut kovin montaa, koska olimme pitkälti yhteydessä äiteihin, jotka olivat jo asiakkaina perhekeskuksessa. Isiä ei juuri perhekeskuksella käynyt, koska heille ei ollut entuudestaan olemassa minkäänlaista isä-lapsitoimintaa. Muutaman isän perhekeskusohjaaja tavoitti lomakehaastatteluun heidän hakiessaan lapsiaan kerhosta. Rihan Mammojen sähköpostirinkiin kuului riihikalliolaisia perheitä, mutta suurin osa kyselyyn vastanneista oli alueen äitejä. Tämä taas kieli siitä, että suurin osa sähköpostiringin käyttäjistä on äitejä. Isät olivatkin kokemuksemme mukaan vaikeasti tavoiteltavissa lomakehaastatteluamme varten.

Lomakehaastattelun vähäisten vastausten takia halusimme mainonnan tavoittavan perheet, joten panostimme mainontaan jakamalla mainoksia runsaasti. Mainonta onnistui, sillä kerho lähti aktiivisesti käyntiin ja moni isä mainitsikin nähneensä mainoksen. Olimme tyytyväisiä, että näimme paljon vaivaa mainonnan eteen, sillä se tuotti tulosta ja tavoitti isät.

Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa haasteena oli saada sovittua isä-lapsikerhon aloitus niin, että kaikki osapuolet olisivat tyytyväisiä. Teimme alustavan aikataulusuunnitelman, jonka lähetimme työelämän yhteistyötaholle tarkistettavaksi. Yhteistyötaho halusi aikaistaa kerhon aloitusta huomattavasti aikaisemmaksi, kuin mitä olimme suunnitelleet. Se ei kuitenkaan ollut mahdollista, sillä opinnäytetyöprosessiin kuului opinnäytetyösuunnitelman hyväksyttäminen opinnäytetyöohjaajilla sekä sopimus opinnäytetyöyhteistyöstä, jonka anomiseen oli varattava riittävästi aikaa. Saimme kuitenkin sovittua kaikille sopivan aikataulutuksen kerhon aloittamisen suhteen siten, että me hiukan aikaistimme omaa aikatauluamme ja työelämä puolestaan jousti kerhon aloittamista hieman myöhemmäksi.

Haasteeksi toiminnallisessa opinnäytetyössämme muodostui myös ajankäyttö työelämän yhteistyökumppanin kanssa. Yhteistyö toimi hyvin käytännön tasolla, mutta haastavinta oli paikoitellen saada yhteyttä työelämän edustajiin. Lisäksi yhteisen suunnitteluajan löytäminen osoittautui pulmalliseksi, sillä perhekeskusohjaajan työaika oli hyvin kiireellistä johtuen uudesta Perhekeskuksesta. Muutto uuteen Perhekeskus Pikku Pellavaan ajoittui juuri opinnäytetyöprosessimme kannalta kriittiseen ajankohtaan, jolloin tarkoituksenamme oli suunnitella kerhon toimintaa. Sen takia kerhon suunnittelu ja asioiden sopiminen tapahtuikin suurimmaksi osaksi sähköpostin ja puhelimen välityksellä.

Molemmilla opinnäytetyöntekijöillä on aikaisempaa kokemusta päiväkodissa työskentelystä, joten erilainen rooli isä-lapsikerhon ohjaajana vaati aluksi totuttelua. Isä-lapsikerhossa isät ovat vastuussa lapsistaan, jolloin kerhon ohjaajien roolina ei ollutkaan päiväkodista tunnettu vastuuhenkilön rooli. Tehtävänäme oli toimia isä-lapsikerhossa niin sanotusti mukana kulkijana, jossa vaikeinta oli lähinnä toimia neutraalisti haasteellisten tilanteiden kohdalla, jolloin lapsi ei esimerkiksi totellut isäänsä. Melko nopeasti omaksuimme kuitenkin ohjaajan roolit isä-lapsikerhossa, ja meistä olikin mielenkiintoista päästä kokeilemaan erilaista ohjaajan roolia kuin mihin päiväkodissa työskennellessämme olimme tottuneet.

Yhteisöllisyys toteutui isä-lapsikerhon yhteisissä toiminnoissa, johon kuului esimerkiksi pitsojen leipominen saman pöydän ääressä. Kaikki osallistuivat pitsojen leivontaan ja auttoivat toisiaan. Myös verkostoituminen ja vertaistuki näkyivät kerhokerroilla, kun isät loivat uusia sosiaalisia suhteita tutustumalla toisiinsa sekä keskustelemalla ja vertailemalla keskenään alueen palveluita ja tapahtumia. Osa kerhossa kävijöistä oli vasta hiljattain muuttanut paikkakunnalle, joten kokemusten ja neuvojen jakaminen herätti paljon innostunutta keskustelua kerhossa.

Isien ja lasten välistä vuorovaikutusta tapahtui jokaisella kerhokerralla runsaasti. Muun muassa askarteluissa, leipomisessa ja luontorasteilla lapset ja isät keskustelivat ja neuvottelivat keskenään erilaisista vaihtoehdoista. Isät ottivat lapsensa mielipiteet hyvin huomioon esimerkiksi kysymällä, minkä värisen kortin lapsi haluaa tehdä äidillensä. Isät opastivat ja auttoivat lasta, mikäli lapsella oli

vaikeuksia päättää tai arvata vastausta luontopolun rasteilla. Luontopolun rasteilla näkyi selkeästi se, kuinka hyvin isät tuntevat lapsensa. Isät selvästi tiesivät, millaista tietoa heidän lapsellaan on jo olemassa. Esimerkiksi kun lapsi ei arvannut, mikä eläin on kyseessä, isä saattoi helpottaa kysymystä kertomalla vinkkejä liittyen yhteiseen kalastusreissuun.

Myös yhteisten leikkien avulla isien ja lasten välinen vuorovaikutus kehittyi, kun isät ja lapset keskustelivat keskenään ja kuuntelivat toisiaan. Eräällä kerhokerralla kahden lapsen välille tuli riitaa lelusta, kun toinen lapsi oli ottanut lelun toisen lapsen leikkiessä sillä. Lelun ottaneen lapsen isä puuttui tilanteeseen hienosti kysymällä lapselta, miltä hänestä tuntuisi jos häneltä vietäisiin lelu pois hänen sillä leikkiessään. Isä sai lapsensa ajattelemaan toisen lapsen tunteita ja pian riita saatiin sovittua.

Pyrimme myös parhaamme mukaan tukemaan isien ja lasten välistä vuorovaikutusta. Tämä näkyi muun muassa äitienpäiväkorttien askartelussa. Eräs isä laittoi lapsensa eteen erivärisiä korttipohjia ja pyysi lasta osoittamaan haluamansa väristä korttia. Näin he menettelivät muidenkin askartelutarvikkeiden valitsemisen kohdalla. Kerroimme isälle, kuinka hän voisi esimerkiksi sanoittamalla värejä auttaa lastaan valitsemaan haluamansa värin puhumalla, ja samalla lapsi oppisi erilaisia värejä. Isän tehtäväksi jäi päättää, noudattaako neuvoamme.

Kerhon aikana tuimme myös isien ja lasten välistä suhdetta. Silloin kun isällä ja lapsella oli erimielisyyksiä jostakin asiasta, neuvottelimme lapsen kanssa rauhallisesti ja kehotimme häntä kuuntelemaan isäänsä. Pyrimme pitämään tilanteen turvallisena ja rauhallisena, ettei kumpikaan osapuolista hermostuisi. Toimimme vuorovaikutuksellisesti tukien isien auktoriteettia ja vanhemmuutta myös muissa tilanteissa esimerkiksi antamalla positiivista palautetta isille hänen toiminnastaan lapsensa kanssa.

9 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Lähtökohtana produktiollemme oli osallistujien itsemääräämisoikeus kerhoon ja opinnäytetyöhömme osallistumisen suhteen. Ketään ei pakotettu mukaan, vaan isät ja lapset saivat itse valita tulevatko kerhoomme. Olimme tuoneet selkeästi esille isä-lapsikerhon lomakehaastattelussa ja mainoksissa, että kerhon suunnittelun ja toteutuksen tulevat tekemään opinnäytetyönään kaksi sosionomiopiskelijaa. Produktioon osallistuminen olikin isille tiedossa jo ennen kuin he tulivat kerhoon ensimmäistä kertaa.

Lisäksi luotettavuus näkyy opinnäytetyössämme siten, että esittelimme itsemme asiakkaille jo lomakehaastatteluvaiheessa. Mainoksissa ja tapaamiskerroilla toimme ilmi opinnäytetyömme tarkoituksen ja oman roolimme hankkeessa. Tutkimusluvan hoidimme kuntoon sopimalla opinnäytetyöyhteistyöstä Tuusulan kunnan varhaiskasvatuspäällikön kanssa. Kerhoon osallistuneilta isiltä kysyttiin kirjalliset luvat kerhon toiminnan tarkkailuun ja materiaalin keräämiseen, koska lapset eivät vielä ole tieteellisen käytännön mukaan kypsiä tekemään vastaavanlaisia päätöksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 25.)

Lupakyselyssä kerroimme selkeästi, millaista tietoa keräämme kerhosta ja missä opinnäytetyömme tullaan julkaisemaan. Lupakyselyssä pyydettiin isien allekirjoitusta, mikäli he antaisivat meidän hyödyntää kerhon aikana kerääntyvää materiaalia opinnäytetyöhömme. Materiaaleiksi oli kyselyssä lueteltu haastattelut ja kirjallinen palaute. Lisäksi kyselyssä mainittiin, että asiakkaiden nimet ja muut tunnistettavat piirteet muutetaan kirjallisessa tuotoksessa tunnistamattomiksi. Opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen asiakkaiden kirjalliset luvat hävitetään asianmukaisesti. Kaikki kerhoon osallistuneet isät allekirjoittivat lupakyselyn. Tarvittaessa vastasimme isien kysymyksiin lupa-asioista ja selvensimme, mihin tarkoitukseen lupakyselyä tarvitaan.

Riskinä produktiossamme oli, ettei osallistujia saada tarpeeksi. Tällöin kerhon toiminta jäisi vajaaksi eikä toimivaa vertaistukiryhmää pääsisi muodostumaan. Riskinä nähtiin myös se, ettei lomakehaastatteluun vastattaisi tai vastaukset

olisivat epävalideja. Näissä tapauksissa produktion tavoitteet ja suunnitelma olisivat muuttuneet matkan varrella. Mikäli haastattelulomaketutkimuksen tuloksena olisikin selvinnyt, etteivät Riihikallion alueen perheet koe isä-lapsikerhoa tarpeelliseksi, olisi produktiomme toteutukseen tullut muutoksia. Siinä tapauksessa isä-lapsitoimintaa olisi tultu toteuttamaan esimerkiksi kokeilumielessä ilman pitkäkestoisempia tavoitteita.

Noudatimme toimintatutkimuksessamme hyvää tieteellistä käytäntöä. Tunnuksmerkkejä hyvälle tieteelliselle käytännölle ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus työssä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä niiden arvioinnissa. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat myös avoimuus koskien opinnäytetyön julkistamista, sekä muiden tutkijoiden tutkimusten huomioonottaminen ja lähdeviitteiden oikeanlainen tutkimuksellinen käyttäminen. Suunnitelimme, toteutimme ja raportoimme toimintatutkimuksemme ja siihen kuuluvan prosessin vaiheet asianmukaisella tavalla, hyvän tieteellisen käytännön kriteerit täyttäen. Raportoimme opinnäytetyöprosessin vaiheet rehellisesti ja kriittisesti. Opinnäytetyöhömmme kuuluvat myös suunnitellun prosessin haasteet ja muutokset. Käsittelimme kriittisesti niitä kohtia, joissa olisimme voineet toimia paremmin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 23–24.)

LÄHTEET

- Engeström, Yrjö 1998. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Edita.
- Euramaa, Katri-Ina 2001. Ryhmätoiminnan lähtökohtia. Ryhmätoiminnot osana perhetyötä. Teoksessa Katri-Ina Euramaa (toim.) Ryhmätoiminta Lapsiperhe-projektin perhetyössä. Kokemuksia ja näkemyksiä vertaisryhmistä. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 13–34.
- Faren, Heidi 2009. Mikä on Rihan Mammot. Viitattu 26.4.2013.
http://www.riihikallio.fi/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=4&Itemid=34
- Halme, Nina; Kekkonen, Marjatta & Perälä, Marja-Leena 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 62/2012.
- Heikkinen, Hannu L.T. 2008. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Hannu L.T. Heikkinen, Esa Rovio ja Leena Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 16–38.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Järvinen, Ritva & Taajamo, Terhi 2006. Vertaisryhmän ohjaajan käsikirja. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Kasvunkumppanit 2013. Perhekeskus. Viitattu 27.8.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus
- Kinnunen, Tuula 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 12.12.2012.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8787/URN_NBN_fi_jyu-2006372.pdf?sequence=1

- Lastensuojelun käsikirja 2012. Perhetyön toimintamuotoja. Viitattu 17.11.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/toimintamuodot/>
- Lindblom-Ylänne, Sari; Niemelä, Raimo; Päivänsalo, Tiina-Maria & Tynjälä, Päivi 2007. Lukion psykologia 2. Helsinki: Otava.
- Malin, Marja-Leena 2000. Vertaisryhmä elinvoimaa kasvattamassa. Teoksessa Marja-Leena Malin (toim.) Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry, 17–21.
- Perhekeskus 2012. Lasten kerhot. Esite Perhekeskuksen lasten kerhoista 8/2012. Esite tekijöiden hallussa.
- Perhekeskustoiminnan koordinaattori 2012. Perhekeskustoiminnan koordinaattori, Tuusulan Perhekeskus. Tuusula. Henkilökohtainen tiedonanto 4.9.2012.
- Perhetyö 2012. Esimerkki perhetyön määritelmästä. Viitattu 13.12.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>
- Ribbens, Jane 1994. Mothers and their children: A feminist sociology of childrearing. London: Sage.
- Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäkeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Salmela, Esa 2005. Isälapsiryhmät – Vanhasta isyydestä uuteen isyyteen. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 17.11.2012.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8888/URN_NBN_fi_jyu-200676.pdf?sequence=1
- Sateenkaariperheet ry i.a. Mikä sateenkaariperhe? Viitattu 19.8.2013.
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=68>
- Seppänen-Järvelä, Riitta 1999. Kehittämistyö ja arviointi. Teoksessa Risto Eräsaari, Tuija Lindqvist, Mikko Mäntysaari ja Marketta Rajavaara (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Helsinki: Gaudeamus, 90–105.

- Seppänen-Järvelä, Riitta 2004. Prosessiarviointi kehittämissuorituksissa. Opas käytäntöihin 4/2004. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 27.8.2013.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75862/Arviointiraportteja4_04.pdf?sequence=
- Sinkkonen, Jari 1998. Yhdessä isän kanssa. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2011. Lapsen ja isän varhainen suhde. Teoksessa Jari Sinkkonen ja Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 115–124.
- Sinkkonen, Jari 2012. Isäksi ensi kertaa. Helsinki: WSOY.
- Stjerna, Laura & Westerholm, Anna 2009. Vertaistukea vanhemmuuteen. Kirjallisuuskatsaus. Metropolia ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Tilastokeskus 2012. Perheet 2011. Viitattu 19.8.2013.
http://tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#perheet
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: University Press.
- Tuusula 2012. Organisaatiokaavio. Viitattu 1.4.2013.
http://www.tuusula.fi/organisaatio/nayta.tmp?navi_id=68;sivu_id=1107;isa_id=67#ankkuri_68
- Uusperheet i.a. Perheiden monimuotoisuus. Viitattu 19.8.2013.
http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/uusperheet/
- Vammaispalveluiden käsikirja 2013. Vertaistuki –”en olekaan ainut”. Viitattu 19.9.2013. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen_kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki/
- Vilén, Marika; Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.
- Vilén, Marika; Hansen, Maija; Janhunen, Tarja; Kytöpuu, Katri; Salo, Saara; Seppänen, Paula; Seppänen, Sami & Tapio, Nina 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Marika Vilén, Paula Seppänen, Nina Tapio ja

Riikka Toivanen (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 9–59.

LIITE 1: Haastattelulomakkeen sähköinen versio

Hei,

Olisiko perheesi kiinnostunut osallistumaan lähialueen isä-lapsi-toimintaan?

Olemme kaksi Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa. Opinnäytetyönämme suunnitteleme ja toteutamme keväällä 2013 toimintansa aloittavan avoimen isä-lapsikerhon uuteen Perhekeskukseen, joka sijaitsee Pellavassa (Pellavamäentie 11). Kerhoon voivat osallistua kaikki 0-17-vuotiaat lapset isiensä kanssa. Kerhossa isät ja lapset saavat kohdata toisia isiä ja lapsia mukavan puuhastelun parissa. Perhekeskus tarjoaa kerholle tilat.

Toivoisimme Teidän osallistuvan lähialueen perheenä mukaan kerhon suunnitteluun, sillä vain siten saamme suunniteltua Teidän tarpeisiinne vastaavaa toimintaa. Olethan ystävällinen ja vastaaat alla olevaan kyselyyn 27.1.2013 mennessä osoitteeseen maarianna.takapuro@student.diak.fi tai fanny.genral@student.diak.fi.

Ystävällisin terveisin,

Fanny ja Maarianna

Kysymykset

1. Millaista toimintaa haluaisitte isä-lapsikerhossa järjestettävän?
2. Kuinka usein olisitte kiinnostuneita käymään kerhossa?
3. Miten suuri tarve Riihikallion alueella on mielestänne isä-lapsitoiminnalle?
4. Sana on vapaa ☺

LIITE 2: Haastattelulomakkeen paperinen versio

Hei,

Olisiko perheesi kiinnostunut osallistumaan lähialueen isä-lapsi-toimintaan?

Olemme kaksi Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa. Opinnäytetyönämme suunnittelemme ja toteutamme keväällä 2013 toimintansa aloittavan avoimen isä-lapsikerhon uuteen Perhekeskukseen, joka sijaitsee Pellavassa (Pellavamäentie 11). Kerhoon voivat osallistua kaikki lapset isiensä kanssa. Kerhossa isät ja lapset saavat kohdata toisia isiä ja lapsia mukavan puuhastelun parissa. Perhekeskus tarjoaa kerholle tilat.

Toivoisimme Teidän osallistuvan lähialueen perheenä mukaan kerhon suunnitteluun, sillä vain siten saamme suunniteltua Teidän tarpeisiinne Vastavaa toimintaa. Olethan ystävällinen ja vastaa alla olevaan kyselyyn 5.2.2013 mennessä. Kyselyn voit palauttaa Perhekeskuksen palautuslaatikkoon 😊

Ystävällisin terveisin,

Fanny Genral ja Maarianna Takapuro

1. Millaista toimintaa haluaisitte isä-lapsikerhossa järjestettävän?

2. Kuinka usein olisitte kiinnostuneita käymään kerhossa?

3. Miten suuri tarve Riihikallion alueella on mielestänne isä-lapsitoiminnalle?

4. Sana on vapaa 😊

LIITE 3: Mainos palautuslaatikkoon

Tervetuloa osallistumaan isä- lapsikerhoon!

Olemme sosionomiopiskelijoita Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyönämme suunnittelemme ja käynnistämme maaliskuussa 2013 toimintansa aloittavan avoimen isä-lapsikerhon uuteen Perhekeskukseen, joka sijaitsee Riihikallion Pellavassa (Pellavamäentie 11).

Kerhossa isät ja lapset saavat kohdata toisia isiä ja lapsia mukavan puuhastelun parissa. Kerhon vetäjänä tulee kevään ajan toimimaan perhekeskusohjaaja Eila Yli-Piipari. Vastaamalla oheiseen kyselyyn, voitte vaikuttaa kerhossa tapahtuvaan toimintaan. **Palautathan lomakkeen 5.2.2013 mennessä.** ☺

Isä-lapsikerhon ensimmäinen kokoontumiskerta on **tiistaina 5.3.2013 kello 17.30–19.30 Riihikallion Pellavassa**. Lisätietoja Eilalta, puh. 040 3144845.

TERVETULO A MUKAAN!

Toivottavat: Fanny Genral, Maarianna Takapuro ja Eila Yli-Piipari

LIITE 4: Mainos uudesta kerhosta

Tervetuloa osallistumaan isä-lapsikerhoon!

Olemme sosionomiopiskelijoita Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Opin- näytetyönämme suunnitte- lemme ja käynnistämme maa- liskuussa 2013 toimintansa aloittavan avoimen isä- lapsikerhon uuteen Perhekes- kukseen, joka sijaitsee Riihikal- lion Pellavassa (Pellavamäentie 11).

Kerhossa isät ja lapset saavat kohdata toisia isiä ja lap- sia mukavan puuhastelun parissa. Kerhon vetäjänä tu- lee kevään ajan toimimaan perhekeskusohjaaja Eila Yli-Piipari. Isä-lapsikerhon ensimmäinen kokoontu- miskerta on tiistaina 5.3.2013 kello 17.30–19.30 Riihi- kallion Perhekeskuksessa. Lisätietoja Eila Yli- Piiparilta, puh. 040 314 4845.

TERVETULOA MUKAAN!

Toivottavat:

Fanny Genral, Maarianna Takapuro ja Eila Yli-Piipari

LIITE 5: Mainos kevään kerhoilloista

Tervetuloa mukaan isä-lapsikerhoon!

Avoin isä-lapsikerho tarjoaa toiminnallista tekemistä isille ja lapsille - kevään aikana teemoina muun muassa pizzailta, levyraati, ulkoleikkilta ja luontopolku grillauksen kera. Lisäksi jokaisella kerralla on mahdollisuus askarteluun, maalaukseen, peleihin ja leikkeihin.

Isä-lapsikerho kokoontuu uudessa **Perhekeskus Pikku Pellavassa**, joka sijaitsee Riihikallion Pellavassa (Pellavamäentie 11). Kerhon vetäjänä tulee kevään ajan toimimaan perhekeskusohjaaja Eila Yli-Piipari. Mukana ovat myös opinnäytetyönään kerhon suunnitelleet sosionomiopiskelijat Maarianna Takapuro ja Fanny Genral.

Isä-lapsikerho kokoontuu iltaisin klo 17.30–19.30. Koontumiskerrat ovat ti 5.3., ti 19.3., ti 2.4., ti 16.4., ti 7.5. ja ti 21.5.2013. Lisätietoja Eila Yli-Piiparilta, puh. 040 314 4845.

TERVETULOA MUKAAN!

Toivottavat: Fanny Genral, Maarianna Takapuro ja Eila Yli-Piipari

LIITE 6: Lupakysely

Hei Isät!

5.3. 2013

Olemme sosionomiopiskelijoita Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja olemme suunnitelleet isä-lapsikerhon opinnäytetyönämme. Kevään toimintakertojen aikana tulemme osallistumaan kerhon toimintaan, keräämään tietoa ja arvioimaan sitä. Lisäksi haluamme tietää teidän ajatuksianne toiminnasta keräämällä kirjallista palautetta keväällä kerhon viimeisellä kerralla.

Sinun tai lapsenne henkilötiedot tai tunnistettavat piirteet eivät tule esiin opinnäytetyössämme. Valmis opinnäytetyö tullaan julkaisemaan myös sähköisessä tietokannassa. Opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen hävitämme materiaalit ja kirjalliset luvat asianmukaisesti.

Täytähän alla olevan lupakyselyn, kiitos!

Ystävällisin terveisin,

Fanny Genral ja Maarianna Takapuro

Kaikkea minuun ja lapseeni liittyvää materiaalia (haastattelut ja kirjallinen palaute) saa käyttää Isä-lapsikerho–opinnäytetyön aineistona.

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

Paikka ja päivämäärä _____